

KAMATI YA KUDUMU YA HESABU ZA SERIKALI

TAARIFA YA MWAKA YA KAMATI KUHUSU TAARIFA ZA MDHIBITI NA
MKAGUZI MKUU WA SERIKALI KWA HESABU ZILIZOKAGULIWA ZA SERIKALI
KUU NA MASHIRIKA YA UMMA KWA MWAKA WA FEDHA ULIOISHIA TAREHE
30 JUNI, 2020

*(Inatolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020)*

IKISIRI

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) ina dhima kubwa kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Juni, 2020 kushughulikia maeneo yenye matumizi mabaya ya fedha za umma katika Wizara, Idara, Wakala na Mashirika ya Umma. PAC imekuwa ikitekeleza wajibu wake huo kwa kutumia ¹Taarifa za Ukaguzi za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG).

Chimbuko la Taarifa hii linatokana na masharti ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020. Taarifa imechambua kwa kina utekelezaji wa shughuli za Kamati kwa kuzingatia majukumu ya Kikanuni ya Kamati ya PAC kwa kipindi cha mwaka 2021.

Kamati imebainisha maeneo kadhaa ambayo taarifa za CAG zimebainisha uwepo wa changamoto za matumizi yasiyofaa ya fedha za umma. Maeneo hayo ni pamoja na matumizi makubwa ya fedha katika shughuli za ununuzi na usimikaji wa mifumo mbalimbali katika Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA) bila ya kupata thamani halisi ya fedha. Taarifa imebainisha hasara ya kiasi cha **Sh. 3,236,913,884.57** na **Dola za Kimarekani 2,306,839.8** ambayo TPA imepata kati ya mwaka 2010-2020 kutokana na kutokamilika kwa usimikaji wa mfumo wa ERP.

Kwa upande wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA), Kamati imefanya tathmini ya kina ya hali halisi ya ukusanyaji wa mapato ukilinganisha na makisio ambayo TRA walipewa kwa mwaka wa fedha 2019/2020. Kamati imebainisha kutofikiwa kwa lengo halisi la makusanyo ambapo kwa Tanzania Bara makusanyo yalikuwa chini kwa **asilimia 7.6** na kwa Tanzania Zanzibar nakisi ilikuwa **asilimia 19** ukilinganisha na makadirio. Nakisi hii ilichangiwa kwa kiasi kikubwa na changamoto kadhaa ikiwa ni pamoja na uwepo wa kiasi kikubwa cha kodi kisichokusanywa kutokana na ongezeko la mashauri mbalimbali ya kikodi ambayo hayatolewi uamuzi kwa wakati. Aidha, kumekuwepo na dosari katika usimamizi wa sheria za kodi hususan katika masuala ya forodha hali ambayo inatoa mianya ya kutokulipa kodi mfano

¹ Rejea Kifungu cha 16 cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Juni, 2020.

ikiwa ni katika bidhaa za mafuta yanayosafirishwa kwenda nje ya nchi kupitia hapa nchini.

Kwa muktadha mwingine, Taarifa ya Kamati imechambua kwa kina hali ya kifedha katika Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL) pamoja na changamoto za kimkataba kati ya ATCL na Wakala wa Ndege za Serikali (TGFA). Aidha, Kamati imechambua hali ya mtaji katika Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) ambapo kwa mara ya kwanza baada ya muda mrefu TANESCO imepata faida ya kiasi cha **Sh. 45,246,000,000** kwa mwaka wa fedha 2019/2020 ukilinganisha na nakisi ya **Sh.34, 228,000,000** kwa mwaka wa fedha 2018/2019. Hata hivyo pamoja na faida hiyo, uchambuzi wa Kamati umefafanua kutokuwepo kwa mtaji wa kutosha kwa Shirika ukichangiwa na uwepo wa madeni makubwa yasiyokusanywa ya kiasi cha **Sh.422,372,936,233.61**. Katika hatua nyingine Kamati imebainisha changamoto za mtaji katika Benki za Serikali za TCB na TIB. Mwisho Kamati imefanya uchambuzi katika hesabu za Mifuko ya Hifadhi ya Jamii.

Kamati imetoa mapendekezo katika maeneo mahsusi ikiwa ni pamoja na kuishauri Serikali kuboresha shughuli za vyombo vinavyohusika na kushughulikia rufaa za kodi (TRAT na TRAB) kwa kuvipa rasilimali za kutosha kwa maana ya fedha na watu ili vitekeleze majukumu yake kwa ufanisi na kumaliza mashauri ya kodi kwa wakati. Kwa upande wa TPA, Kamati imependekeza kwamba, Serikali ichukue hatua za kisheria kwa Kampuni zote ambazo zimehusika kuisababishia TPA hasara kama zilivyobainishwa kwa kina katika Taarifa ya Ukaguzi Maalumu wa Kiuchunguzi wa mfumo wa ERP uliofanywa na CAG. Sambamba na hilo, Kamati imependekeza watumishi wote wa TPA waliotajwa kushiriki mchakato wa manunuzi na usimikaji wa mfumo wa ERP wachukuliwe hatua kwa kuzingatia matokeo ya kiuchunguzi.

Kwa upande wa TANESCO, Kamati imependekeza Serikali ichambue kwa kina na kuhakiki madeni yote ambayo TANESCO inadaiwa ikiwa ni pamoja na deni la "*capacity charge*" inayodaiwa na SONGAS kiasi cha **Sh. Bilioni 493.5** ili kuangalia uwezekano wa kubadilisha madeni hayo kuwa mtaji (*Equity*) hali itakayosaidia kusafisha mizania ya vitabu vya hesabu za TANESCO. Kamati imetoa mapendekezo ya maboresho katika Benki za Serikali za TIB na TCB.

YALIYOMO

IKISIRI	i
YALIYOMO	iv

SEHEMU YA KWANZA

1.0 MAELEZO YA JUMLA	1
1.1 Utangulizi	1
1.2 Majukumu ya Kamati.....	2
1.3 Miongozo Iliyotumika na Namna Kamati Ilivyotekeleza Majukumu yake	3
1.4 Muhtasari wa Matokeo ya Utekelezaji wa Shughuli za Kamati	4

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI	8
2.1 Maelezo ya Jumla Kuhusu Uchambuzi	8
2.2 Uchambuzi	8
2.2.1 Matokeo ya Ukaguzi Maalumu wa Kiuchunguzi Kuhusu Ununuzi na Usimikaji wa Mfumo wa ERP Katika Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA)	8
2.2.2 Hali ya Mtaji Katika Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL) na Changamoto za Kimkataba kati ya ATCL na TGFA	17
2.2.3 Tathmini ya Ufanisi wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) Katika Kufikia Malengo ya Ukusanyaji wa Kodi	20
2.2.4 Uchambuzi wa Hali halisi ya Kifedha na Mtaji Katika Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)	24
2.2.5 Matokeo ya Ukaguzi wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii.....	28
2.2.6 Hali ya Mtaji na Ongezeko la Mikopo Chechefu (NPL) Katika Benki ya Biashara Tanzania (TCB) Baada ya Kuunganishwa na Benki ya TIB Biashara	29
2.2.7 Uchambuzi wa Taarifa ya Ukaguzi wa Ufanisi (<i>Performance audit report</i>) ya Utekelezaji wa Mradi wa Uzalishaji Sukari Mbigiri.....	31
2.2.8 Kasi Ndogo ya Uzalishaji wa Vitambulisho vya Taifa Kupitia Mamlaka ya Vitambulisho Vya Taifa (NIDA).....	33

2.2.9 Usimamizi wa Mapato ya Serikali Katika Tume ya Madini	34
2.2.10 Masuala ya Utawala Bora na Uwajibikaji wa Kifedha Katika Mabonde ya Maji Hapa Nchini	36
2.2.11 Ongezeko la Riba ya Shilingi 2,196,680,467 Kila Mwaka Kutokana na Kutolipwa kwa Madai ya Mkandarasi Katika Fungu 98 (Sekta ya Ujenzi)	37
2.2.12 Uwiano wa Utoshelevu wa Mtaji (<i>Capital Adequacy ratio</i>) Kuwa Chini ya Kiwango Kinachohitajika Kisheria Katika Benki ya TIB Maendeleo	38
2.2.13 Madeni Ambayo Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC) Linadai kwa TANESCO, SONGAS, Ndovu na PAET Sh. Bilioni 429	39
2.2.14 Masuala ya Ujumla katika Kaguzi za Hesabu za Sekretarieti za Mikoa (<i>Regional Secretariats</i>)	40
2.2.15 Kusimama kwa Mradi wa Ujenzi wa Vihenge Unaotekelezwa na Wakala wa Hifadhi ya Taifa ya Chakula (NFRA) na Deni la Serikali la Sh.166, 447,544,945.82	41
2.2.16 Ukaguzi wa Bohari ya Madawa Tanzania (MSD)	43
2.2.17 Kutokuwepo na Maelezo ya Kutosha Katika Hesabu za Fungu 56 – TAMISEMI Kuhusu Fedha Kiasi cha Sh. 2,066,018,559.95	44

SEHEMU YA TATU.....46

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO.....46

3.1 Maelezo ya Jumla	46
3.2 Maoni	46
3.3 Mapendekezo	47
3.3.1 Kuhusu Ufanisi wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA)	47
3.3.2 Hasara iliyotokana na Manunuzi na Usimikaji wa Mfumo wa ERP Katika Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari (TPA)	48
3.3.3 Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL)	49
3.3.4 Kuhusu Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)	50

3.3.5 Hali ya Mtaji na Ongezeko la Mikopo Chechefu (NPL) Katika Benki ya Biashara Tanzania (TCB) Baada ya Kuunganishwa na Benki ya TIB Biashara	51
3.3.6 Kuhusu Taarifa ya Ukaguzi wa Ufanisi wa Utekelezaji wa Mradi wa Uzalishaji Sukari Mbigiri	51
3.3.7 Kuhusu Mifuko ya Hifadhi za Jamii	52
3.3.8 Kuhusu Tume Ya Madini.....	52
3.3.9 Kuhusu Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA).....	53
3.3.10 Mtaji Usiotosheleza wa Benki ya TIB Maendeleo	54
3.3.11 Riba ya Shilingi Bilioni Mbili (2) Kila Mwaka Kutokana na Kutolipwa kwa Madeni ya Wakandarasi Katika Fungu 98 Sekta ya Ujenzi	54
3.3.12 Kuhusu Ujenzi wa Vihenge Katika NFRA na Deni la Serikali la Sh.166,447,544,945.82	55
3.3.13 Uwajibikaji Katika Mabonde ya Maji	56
3.3.14 Madeni Ambayo Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC) Linadai kwa TANESCO, SONGAS, Ndovu na PAET Sh. Bilioni 429.....	56
3.3.15 Masuala ya Ujumla katika Kaguzi za Hesabu za Sekretarieti za Mikoa (<i>Regional Secretariats</i>).....	57
3.3.16 Kuhusu Bohari ya Madawa Tanzania (MSD)	57
3.3.17 Kuhusu Fungu – 56 OR TAMISEMI.....	58
SEHEMU YA NNE	59
4.0 HITIMISHO	59
4.1 Shukurani.....	59
4.2 Hoja	61

**TAARIFA YA MWAKA YA KAMATI KUHUSU TAARIFA ZA
MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI
KWA HESABU ZILIZOKAGULIWA ZA SERIKALI KUU NA
MASHIRIKA YA UMMA KWA MWAKA WA FEDHA ULIOISHIA
TAREHE 30 JUNI, 2020**

*(Inatolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020)*

SEHEMU YA KWANZA

1.0 MAELEZO YA JUMLA

1.1 Utangulizi

Mheshimiwa Spika, Awali ya yote napenda kutoa shukurani zangu za dhati kwa Mwenyezi Mungu kwa kutujalia zawadi ya uhai hivyo kuwa na fursa ya kukutana hapa leo hii. Aidha, ninakupongeza kwa kuchaguliwa kuwa Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Mwenyezi Mungu akupe afya njema katika kutekeleza majukumu yako.

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020, naomba kuwasilisha Taarifa ya Mwaka ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC), kuhusu shughuli zilizotekelezwa kwa mwaka 2021 na kuliomba Bunge lako Tukufu liipokee na kuijadili inavyostahili.

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka 2021, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) ilipokea na kujadili Taarifa za Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kuhusu ukaguzi wa Hesabu za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni, 2020.

Mheshimiwa Spika, Taarifa husika za ukaguzi ziliwasilishwa hapa Bungeni tarehe 08 Aprili, 2021. Kwa msingi huo, naomba kulijulisha Bunge lako Tukufu kuwa maelezo yanayotolewa katika Taarifa hii yanatokana na hesabu zilizokaguliwa kama zilivyowasilishwa katika Taarifa hizo za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali.

1.2 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali zilingatia majukumu yake yaliyoainishwa katika Kifungu cha 14 cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020. Majukumu hayo ni: -

- a) Kushughulikia maeneo yenye matumizi mabaya ya fedha za umma katika wizara za Serikali yaliyoainishwa katika Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali;
- b) Kufuatilia utekelezaji wa mapendekezo yaliyokwisha tolewa na Kamati ili kuondoa matatizo yaliyobainika kwa mujibu wa kanuni hii; na
- c) Kutoa mapendekezo na ushauri kwa wizara za Serikali na mashirika ya umma ili kupunguza matumizi mabaya ya fedha za umma.

Mheshimiwa Spika, Msingi wa majukumu hayo unatokana na Taarifa ya hesabu zilizokaguliwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kama ilivyobainishwa katika Kifungu cha 16 cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020.

1.3 Miongozo Iliyotumika na Namna Kamati Ilivyotekeleza Majukumu yake

Mheshimiwa Spika, Katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ilifanya rejea ya kina katika nyaraka zifuatazo: -

- a) Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977;
- b) Taarifa za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (2019/20);
- c) Taarifa za kaguzi mahsusi (*Individual audit report*) za mafungu ya Serikali Kuu na Mashirika ya Umma;
- d) Barua za mapungufu ya ukaguzi (*Management letter*) za mafungu mahususi;
- e) Sheria ya Ukaguzi wa Umma, 2008;
- f) Sheria ya Usimamizi wa Fedha za Umma, 2001;
- g) Sheria ya Bajeti namba 11 ya Mwaka 2015;
- h) Sheria ya Msajili wa Hazina Sura 370;
- i) Sheria ya Manunuzi ya Umma Sura 410;
- j) Sheria ya Usajili wa Wahasibu na Wakaguzi wa Hesabu, Sura 286;
- k) Sheria ya Kinga na Madaraka ya Bunge, Sura 296; na
- l) Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020.

Mheshimiwa Spika, Katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ilitumia mbinu zifuatazo: -

- a) Kupokea, kuchambua na kujadili maelezo mafupi "*briefs*" za CAG kuhusu hoja za ukaguzi za mafungu husika;
- b) Mahojiano na Maafisa Masuuli kuhusu hoja za ukaguzi;
- c) Uchambuzi wa kina wa taarifa za ukaguzi za mafungu mahususi;
- d) Ziara za ukaguzi wa ufanisi katika miradi ya maendeleo;
- e) Semina kuhusu Majukumu ya Kamati;

- f) Kupokea maoni ya wadau hasa wakati wa uchambuzi wa Muswada; na
- g) Tafiti mbalimbali kuhusu masuala ya usimamizi wa fedha za umma.

1.4 Muhtasari wa Matokeo ya Utekelezaji wa Shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, Shughuli za Kamati kwa mwaka 2021, zililenga kushughulikia maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za umma katika Wizara na Mashirika ya Umma kama yalivyobainishwa katika Taarifa ya CAG kwa Mwaka wa fedha unaoshia tarehe 30 Juni, 2020. Aidha, shughuli hizo zilikusudia kufuatilia utekelezaji wa maoni na mapendekezo yaliyotolewa na Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) kwa nyakati tofauti kwa kipindi chote cha mwaka 2021.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia Ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2020 CAG alifanya ukaguzi wa jumla ya Taasisi² mia mbili sitini na tatu (263) za Serikali Kuu ikijumuisha Wizara na Idara zinazojitegemea sitini na sita (66), Wakala thelathini na nne (34), Mifuko maalum kumi na nne (14), Sekretarieti za Mikoa ishirini na sita (26), Taasisi nyingine hamsini na tatu (53), Vyama vya Siasa kumi na tisa (19) na Bodi za Mabonde ya Maji kumi na tano (15).

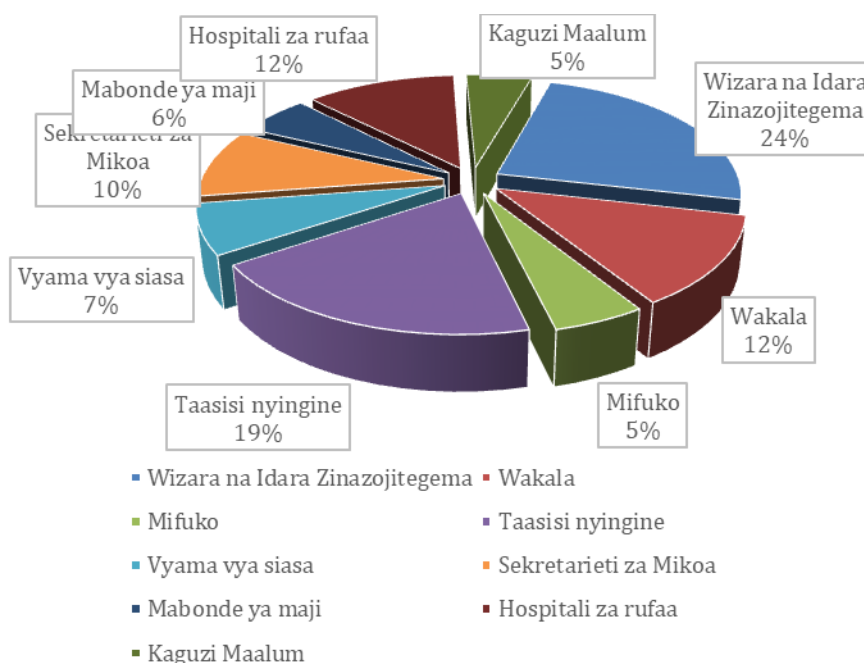
Mheshimiwa Spika, Ukaguzi ulihusisha pia Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA), Hesabu Jumuiifu za Taifa (*Consolidated*

² Rejea ukurasa xviii wa Taarifa ya Mdhidhi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa Hesabu za Serikali Kuu kwa Mwaka wa Fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2020.

accounts), ukaguzi wa malipo tarajali ya pensheni, hospitali za rufaa thelathini na mbili (32) na kaguzi maalumu kumi na nne (14). Kaguzi za Balozi hazikufanyika katika mwaka unaotolewa taarifa kutokana na mlipuko wa ugonjwa wa uviko 19.

Mheshimiwa Spika, Mchanganuo wa Taasisi za Serikali kuu zilizokaguliwa na CAG na kujumuishwa katika taarifa ya mwaka 2020 ni kama unavyoonekana katika Chati Na. 1.1 hapa chini: -

Chati Na. 1.1 Mchanganuo wa Taasisi za Serikali Kuu zilizokaguliwa mwaka 2020.



Chanzo: *Taarifa ya CAG kwa ukaguzi wa hesabu za Serikali Kuu kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2020.*

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa Mashirika ya Umma, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali alikaguwa na kutoa Taarifa ya jumla ya Mashirika ya Umma mia moja sitini na tano (165) ikilinganishwa na Mashirika ya Umma mia moja ishirini na mbili (122) yaliyokaguliwa kwa mwaka 2018/2019.

Mheshimiwa Spika, Katika ngazi ya Kamati, Kamati ilifanikiwa kuchambua na kujadili Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za Mafungu ya Serikali Kuu na ya Mashirika ya Umma kwa kuzingatia vipaumbele iliyojiwekea. Aidha, Kamati ilipata fursa ya kutembelea baadhi ya miradi ya maendeleo ikiwamo ya umeme vijijini (REA) inayotekelezwa katika Mikoa ya Singida, Iringa na Manyara. Miradi mingine iliyotembelewa ni ya maji katika Mkoa wa Morogoro na barabara katika Mkoa wa Morogoro chini ya Wakala wa Barabara Mijini na Vijijini (TARURA).

Mheshimiwa Spika, Kwa namna ya pekee na kwa maelekezo yako, mapema mwezi Agosti, 2021, Kamati ilishughulikia Muswada wa Marekebisho ya Sheria ya Usajili wa Wahasibu na Wakaguzi wa Hesabu, Sura 286 (*The Accountants and Auditors Registration, Amendments Act, 2021*), ambao ulikamilika katika hatua zake zote³. Shughuli hii ilikuwa muhimu kwa Kamati kwani ilitoa fursa adhimu kwa Waheshimiwa Wajumbe kuongeza uzoefu katika eneo la uchambuzi wa Miswada ya Sheria ukizingatia majukumu yao ya kila mara ambayo hulenga zaidi uchambuzi wa taarifa za hesabu katika ngazi ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, Sambamba na shughuli hizo, Kamati ilitekeleza jukumu lingine ulilotuagiza ambapo ilizihoji Bodi na Menejimenti za Taasisi kumi na moja za umma (11) ambazo zilikuwa hazijakamilisha kufunga hesabu zake kwa wakati kwa mwaka wa fedha 2019/2020. Taasisi hizo hazikuwa zimekamilisha hesabu zake hadi muda ambao CAG alikuwa anakamilisha ukaguzi wa mwaka 2019/2020 na kuwasilisha taarifa yake jumuiifu Bungeni.

³ Rejea Kanuni ya 97 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020.

Mheshimiwa Spika, Mwisho, Kamati ilichambua Taarifa moja (1) ya Ukaguzi wa Ufanisi (*Performance audit report*) inayohusu uzalishaji na uendesaji wa shamba la miwa na Kiwanda cha Sukari Mbigiri, Dakawa Morogoro yaani (*The performance audit report on the implementation of Mbigiri sugar production project*).

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa kina wa hoja zilizofanyiwa kazi na Kamati unapatikana katika sehemu ya pili ya taarifa hii.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI

2.1 Maelezo ya Jumla Kuhusu Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilijielekeza katika kubainisha thamani ya pesa iliyotumika katika matumizi yaliyoripotiwa na kukaguliwa (*Value for money criteria*), uzingatiaji wa bajeti, kiasi cha matumizi ikilinganishwa na mahitaji halisi na matokeo ya taarifa za kaguzi maalum zilizofanyika hivi karibuni.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na vigezo hivyo, Kamati ilijielekeza kwa kuangalia hali ya kujirudia rudia kwa hoja za ukaguzi katika taasisi husika, uzingatiaji wa mamlaka halali za kuidhinisha matumizi ya fedha, uzingatiaji wa sheria, kanuni na taratibu za matumizi ya fedha za umma na kuwepo kwa kumbukumbu na nyaraka zinazopaswa kutunzwa kwa ushahidi wa matumizi kama zilivyohitajiwa na CAG.

2.2 Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Kufuatia vigezo na mambo ya msingi niliyoyataja hapo awali, uchambuzi wa Taarifa ya CAG kwa mafungu mahususi ya Serikali Kuu na Mashirika ya Umma ulibainisha mambo yafuatayo: -

2.2.1 Matokeo ya Ukaguzi Maalumu wa Kiuchunguzi Kuhusu Ununuzi na Usimikaji wa Mfumo wa ERP Katika Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA)

Mheshimiwa Spika, Kwa kipindi kirefu katika taarifa zake za ukaguzi wa hesabu za Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA), CAG amekuwa akibainisha namna mapungufu

ya mifumo ya uendesaji na usimamizi (*Operational systems*⁴) wa shughuli za TPA yanavyochangia upotevu wa mapato ya Serikali. Mifumo ya kielektroniki ni mojawapo ya nyenzo muhimu ya kurahisisha utekelezaji wa shughuli za TPA kama vile utunzaji wa taarifa sahihi na kwa wakati za hesabu, watumishi na mali.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na taarifa za CAG kubainisha dosari hizo za kimfumo katika TPA, Bunge lako Tukufu kwa nyakati tofauti kwa takribani miaka mitano (5) kati ya mwaka 2016 hadi 2020 limekuwa likibainisha umuhimu wa TPA kurekebisha dosari za mifumo ili kuongeza mapato ya Serikali. Hali kadhalika, TPA imekuwa ikitumia fedha nyingi kuwalipa wakandarasi wa mifumo bila ya kupata thamani halisi ya fedha.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua jitihada ambazo Serikali na TPA imeanza kuchukua kwa sasa katika kurekebisha dosari za mifumo na kuchukua hatua kwa watumishi kumi na tano (15) waliohusika kwa nyakati tofauti na changamoto za kimfumo. CAG aliifahamisha Kamati kuwa Kamati huru imeundwa na TPA kushughulikia masuala ya kinidhamu kwa wahusika ikiwa na wajumbe kutoka Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi, TEMESA, Wizara ya Ardhi, Wizara ya Viwanda na Biashara, Tume ya Utumishi wa Waalimu, Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma na PPRA ambapo Kamati hii ilianza kazi rasmi mnamo tarehe 20 Januari 2022⁵.

⁴ An operational system is a term used in data warehousing to refer to a system that is used to process the day-to-day transactions of an organization. These systems are designed in a manner that processing of day-to-day transactions is performed efficiently and the integrity of the transactional data is preserved.

⁵ Rejea Mahojiano katika Taarifa Rasmi za Bunge (Hansard) Kati ya Kamati, CAG na TPA ya tarehe 05 Februari, 2022 Dodoma.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, pamoja na hatua hizo za TPA ambazo zinategemea kukamilika ifikapo tarehe 01 Machi, 2022, Kamati ingependa kulijulisha Bunge lako Tukufu kwamba, kwa mwaka wa fedha 2019/2020, CAG alifanya ukaguzi maalumu wa kiuchunguzi ili kubaini dosari za usimikaji wa mifumo mbalimbali katika TPA. CAG aliwasilisha kwa Katibu wa Bunge matokeo ya ukaguzi huo mnamo tarehe 17 Agosti, 2021 kupitia barua yenye Kumb. Na. CEB.35/238/01B/55.

Mheshimiwa Spika, Katika kuchambua matokeo ya ukaguzi maalumu wa kiuchunguzi, Kamati ilibaini kuwa hoja hii ilianza katika ukaguzi wa hesabu za TPA kwa mwaka 2009/2010 na imeendelea hadi katika ukaguzi huu maalumu wa kiuchunguzi wa mwaka 2019/2020. Hivyo basi ni muhimu Bunge lako Tukufu likafahamu kwa kina matokeo ya ukaguzi huu maalumu wa kiuchunguzi uliohusisha kipindi cha miaka kumi (10), yaani kati ya mwaka 2009/2010 hadi 2019/2020.

Mheshimiwa Spika, Matokeo ya ukaguzi huu maalumu wa kiuchunguzi ni muhimu kwa sababu TPA hadi sasa inakabiliwa na changamoto za ununuzi na usimikaji wa mifumo wakati fedha nyingi za Serikali zimetumika katika eneo hilo. Aidha, taarifa hii inatoa fursa muhimu na adhimu kwa Serikali kutekeleza mapendekezo yaliyotolewa na CAG na maazimio yatakayotolewa na Bunge lako Tukufu ili kuboresha mifumo husika na hatua za kiuwajibikaji zinazotakiwa kuchukuliwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchambuzi wa kina wa matokeo ya ukaguzi maalumu wa kiuchunguzi katika mchakato mzima wa ununuzi na usimikaji wa mfumo ujulikanao kwa jina *Enterprises Resource Planning* (ERP). Mfumo wa ERP ulitakiwa kutekelezwa katika awamu nne (4).

Mheshimiwa Spika, Kwa awamu ya kwanza, taarifa ya CAG imebainisha kuwa mnamo tarehe 14 Julai, 2010, TPA waliipa zabuni kampuni ya *Soft Tech Consultant Limited* (STCL) ili kutekeleza mkataba wa usimikaji mfumo jumuishi (*Intergrated system*). Malengo ya usimikaji wa mfumo ilikuwa kusaidia katika uendeshaji wa shughuli mbalimbali za Shirika kama masuala ya usimamizi wa bajeti, usimamizi wa taarifa za uagizaji na uondoshaji wa shehena za mizigo na usimamizi wa kanzi data na masuala ya watumishi.

Mheshimiwa Spika, Katika awamu ya kwanza, mfumo huo ulianza kutumika rasmi mwezi Julai 2011. Hata hivyo, kupitia taarifa ya CAG Kamati imebaini kwamba mfumo ulianza kutumika bila ya kufanyiwa majaribio ya mfumo mzima (*Full operational acceptance test*) ili kubaini ukamilifu na uhimilivu wa mfumo huo. Jambo hili lilikuwa kinyume na matakwa ya kipengele Na. 27 cha masharti ya jumla ya mkataba.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na dosari hiyo, baada ya kuanza kutumika kwa mfumo mapungufu mbalimbali yalijitokeza ikiwa ni pamoja na mfumo kukosa udhibiti wa bajeti (*Missing capital budget*), kutowezesha utunzaji sahihi wa taarifa za huduma za uagizaji na utoaji wa shehena za mizigo (*Clearing and forwarding*), kutohifadhi ipasavyo kwa taarifa za kahasibu (*Cost accounting*) na mengineyo yalibainika. Dosari hizi zinathibitisha hoja ya ukaguzi kuwa TPA walitoa zabuni kwa mzabuni ambaye hakuwa na sifa.

Mheshimiwa Spika, Mnamo tarehe 18 Juni, 2014 TPA na STCL walikubaliana kuvunja mkataba husika kutokana na dosari za kiutekelezaji zilizofafanuliwa hapo awali. Hata hivyo, hapakufanyika makubaliano yeyote ya mwisho ya kufunga mkataba huo. Aidha, tathmini ya kazi iliyotekelezwa haikufanyika ukilinganisha na madai na malipo kwa mzabuni.

Hadi mkataba unavunjwa tarehe 18 Juni, 2014 TPA ilikuwa imeishailipa STCL **Sh. 600,433,960** sawa na **asilimia 87** ya mkataba.

Mheshimiwa Spika, Awamu ya pili (2) ya utekelezaji wa mfumo wa ERP ilikuwa katika mwaka wa fedha 2014/2015 ambapo ilitengwa kiasi cha **Sh. 6,600,000,000** kwa ajili ya ununuzi, mafunzo na usimikaji wa mfumo. Hata hivyo, mkataba wa usimikaji wa mfumo haukusainiwa baada ya zabuni husika kufutwa.

Mheshimiwa Spika, Mchakato wa ununuzi wa zabuni hii ulifutwa kwa sababu kampuni ya KPMG iliyoshinda zabuni ilikuwa na mgongano wa kimaslahi kwa sababu ilishiriki kuandaa nyaraka za zabuni na kisha ikashiriki katika mchakato wa zabuni husika.

Mheshimiwa Spika, Awamu ya tatu (3) ya utekelezaji wa mradi wa ERP ilikuwa mwaka 2015/2016. TPA ilitenga tena kiasi cha **Sh.6, 100,100,000** kwaajili ya ununuzi, usanifu, mafunzo, upimaji na kukabidhi mfumo wa TEHAMA uitwao SAP – ERP.

Mheshimiwa Spika, Katika awamu hii kampuni ijulikanayo kwa jina la *Twenty Third Century Systems PVT limited* (TTCS) ya Kenilworth Garden, 1 Kenilworth Road, Newlands, CY 1938, Causeway, Harare Zimbabwe ilipewa tozo ya zabuni kwa mkataba Na. AE/016/2014-15/CTB/G/39 wa thamani ya **Dola za Kimarekani 6,635,387.16** sawa na **Sh. 14,161,575,046** kiasi ambacho kinajumusiha **15%** ya kodi ya zuio.

Mheshimiwa Spika, Mkataba huu ulisainiwa tarehe 30 Oktoba, 2015 na ulipaswa kukamilika katika kipindi cha miezi tisa (9) kuanzia tarehe 22 Disemba, 2015 hadi tarehe 22

Septemba, 2016 ukifuatiwa na kipindi cha miaka mitatu (3) cha muda wa uangalizi.

Mheshimiwa Spika, Kampuni ya TTCS haikuweza kukamilisha kazi kwa wakati na kwa mujibu wa mkataba. Kutokana na mapungufu ya kiutekelezaji, mnamo tarehe 21 Machi, 2019 TPA ilivunja mkataba na TTCS. Wakati mkataba unavunjwa TPA ilikuwa imekwishailipa kampuni ya TTCS kiasi cha **Dola za Kimarekani 4,632,099.01 (Sh. 9,983,541,692.91)** sawa na **asilimia 70** ya thamani ya mkataba.

Mheshimiwa Spika, Awamu ya nne (4) ya utekelezaji wa mradi wa ERP ilianza mnamo tarehe 20 Septemba, 2019 ambapo TPA waliingia mkataba wa thamani ya **Dola za Kimarekani 433,011** na kampuni ya SAP East Africa Limited. Kampuni hii ilikuwa ni mwakilishi wa kampuni ya SAP SE ya Ujerumani, kampuni inayotengeneza mfumo wa ERP. Lengo la mkataba huu ilikuwa ni kuwezesha kupitia na kuhakiki ubora wa kazi iliyotekelezwa na TTCS. Uhakiki wa kazi ulibaini kuwa TTCS ilijenga **module 7** tu kati ya **module 26** ilizotakiwa kutengeneza kwa mujibu wa mkataba.

Mheshimiwa Spika, Baada ya maelezo hayo ya kina yenye kufafanua mtiririko wa matukio ya utekelezaji wa mradi wa ERP, ukaguzi wa kiuchunguzi umebainisha dosari mahsusi zifuatazo katika mchakato mzima hali iliyosababisha hasara kwa Serikali: -

- a) TPA haikufuata mwongozo wa kuishirikisha Mamlaka ya Serikali Mtandao (e-GA) katika maandalizi ya utekelezaji wa mifumo. Jambo hili ni kinyume na matakwa ya Kifungu 4.2.1 cha mwongozo wa matumizi bora, sahihi na salama wa vifaa vya teknolojia ya habari na mawasiliano Serikalini (TEHAMA), Toleo la Julai, 2012;

- b) Hali kadhalika, ukaguzi ulibaini TPA ilikuwa imesimika mifumo zaidi ya kumi (10) ambayo haikuwa inasomana (*Intergrated*) hivyo kutokuwa na tija na ufanisi kwa Shirika;
- c) TPA ilitoa tuzo ya mkataba wa kusimika mfumo wa ERP kwa awamu ya kwanza kwa Kampuni ya *Soft Tech Consultant Ltd* (STCL) kwa gharama ya **Sh. 694,142,960** ambayo haikuwa na sifa na uwezo stahili. STCL ililipwa kiasi cha **Sh. 600,433,963** sawa na asilimia 87 ya mkataba pamoja na mkataba husika kusitishwa hivyo TPA ilipata hasara ya **Sh. 600,433,963**;
- d) TPA iliingia mkataba wa nyongeza na STCL wa **Dola za Kimarekani 31,860** kwa ajili ya mafunzo ya watumishi 165 licha ya mkataba wa awali kuhusisha mafunzo ya aina ileile;
- e) Kiasi cha **Sh. 12,177,480** kililipwa zaidi isivyostahili kutokana na kubadilishwa sifa za vifaa vilivyopangwa kufungwa kwenye mradi;
- f) Ukaguzi ulibaini pia, Kampuni ya *Twenty Third Century Systems* (TTCS) ilipewa tuzo ya mkataba Na. AE/016/2014-15/CTB/G/39 wa **Dola za Kimarekani 6,635,387.16** kwa upendeleo kwa kuwa haikuwa na sifa stahiki. Mkataba huu pia ulivunjwa wakati TPA akiwa amelipa kiasi cha **Dola za Kimarekani 4,632,099** sawa na asilimia 70 ya thamani ya mkataba wakati utekelezaji ukiwa kwa asilimia 42;
- g) Kiasi cha **Dola za Kimarekani 410,817.37** cha kodi ya zuio hakikuwasilishwa TRA kwa mujibu wa sheria wakati wa utekelezaji wa mkataba wa TPA na TTCS;

- h) TPA ilitozwa Ada ya Mwaka ya Leseni kiasi cha **Dola za Kimarekani 404,029.03** katika mkataba wake na TTCS. Hata hivyo, ukaguzi umebaini kuwa Ada halisi iliyopaswa kulipwa ni **Dola za Kimarekani 190,643.70**;
- i) TPA ilipata hasara ya kiasi cha **Dola za Kimarekani 433,011** kwa kuingia mkataba wa ziada na Kampuni ya SAP – East Africa Ltd ili kuhakiki kazi zilizotekelezwa kwenye mkataba uliovunjwa wa Kampuni ya TTCS. Fedha hizo zingeokolewa endapo mkataba wa TTCS ungetekelezwa ipasavyo;
- j) Ukaguzi ulibaini udanganyifu katika upekuzi wa mikataba hali iliyosababisha masharti mapya kujumuishwa kwenye mikataba wakati hayakuwa sehemu ya nyaraka ya zabuni; na
- k) Mwisho ukaguzi ulibaini kuwa mikataba miwili (2) kati ya TPA na SAP – East Africa Ltd yenye thamani ya **Dola za Kimarekani 433,011** na **Dola za Kimarekani 997,647** mtawalia, haikuwasilishwa kwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa ajili ya upekuzi. Suala hili ni kinyume masharti ya Kanuni ya 59(2)(1)(b) ya Kanuni za Ununuzi wa Umma za Mwaka 2016.

Mheshimiwa Spika, Ufafanuzi wa ziada na mchanganuo wa kiasi cha hasara ambayo TPA imepata kutokana na dosari za utekelezaji wa mkataba wa ERP umefafanuliwa kwa kina katika jedwali Na. 2.1 hapa chini.

Jedwali Na. 2.1: Hasara iliyoapatikana kutokana na mradi wa ERP

Jina la Mzabuni	Kiasi cha Mkataba	Maelezo ya Hasara	Kiasi cha Hasara	
			Dola za Kimarekani	TZS
STCL	Sh. 694,142,960	Mfumo ulisiomikwa haukukamilishwa na hautumiki	-	600,433,960
STCL	Dola za Kimarekani 31,860	Nyongeza ya mkataba wa mafunzo ambayo yalipaswa kulipiwa kwenye mkataba mama	-	55,149,660
Ndg. Ramadhani Mwikalo	0	Malipo yaliyofanywa zaidi ya yale yaliyostahili	15,920.00	-
TTCS	Dola za Kimarekani 6,635,378.16	Kodi ya zuio ambayo haikukatwa (USD 398,123.23) na (USD 12,694.14) ilikatwa lakini haikuwasilishwa (Jumla USD 410,817.37)		877,229,116.93
		Ada ya Mwaka ya Leseni kubwa Kuliko Thamani Halisi (USD 404,029.03)		862,298,957.26
		Mradi haukukamilishwa na mzabuni alilipwa zaidi ya alichostahili.	1,857,908.40	
SAP East Africa Limited	Dola za Kimarekani 433,011.4	Gharama ya kuhakiki ubora wa mradi kutokana na TTCS kushindwa kutekeleza wajibu wake wa kimkataba	433,011.4	841,802,190.38
JUMLA			2,306,839.8	3,236,913,884.57

Chanzo: Taarifa ya CAG kuhusu ukaguzi wa kiuchunguzi wa mkataba wa ERP, Agosti, 2021

Mheshimiwa Spika, Kama jedwali Na. 2.1 linavyofafanua hapo juu, mapungufu katika utekelezaji wa mkataba wa ERP katika awamu zote nne (4) umesababisha hasara ya moja kwa moja kwa Serikali kwa takribani kiasi cha **Sh. 3,236,913,884.57** na **Dola za Kimarekani 2,306,839.8**.

Mheshimiwa Spika, Hivyo basi ukijumlisha na gharama zote za mkataba husika, TPA ilitumia jumla ya **Sh. 17,825,043,623,000** katika kununua na kusimika mfumo wa

ERP ambao haukukamilika na haukutoa thamani halisi ya fedha (*Value for money*) katika matumizi ya fedha za umma.

2.2.2 Hali ya Mtaji Katika Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL) na Changamoto za Kimkataba kati ya ATCL na TGFA

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati katika taarifa ya CAG kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2020 ulibaini kuwa Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL) ilikuwa na mtaji hasi (*Negative working capital*)⁶ kiasi cha **Sh. 246,665,705,000**. Pamoja na changamoto za mtaji, ATCL imekuwa na ongezeko la deni (*Liabilities with related parties*) kiasi cha **Sh.152,165,868,000** ambapo deni hilo linahusisha kiasi cha **Sh. 70,940,850,905** (asilimia 47 ya deni lote), deni ambalo ATCL wanadaiwa na TGFA.

Mheshimiwa Spika, Kamati imefanya uchambuzi wa kina katika hesabu zilizokaguliwa za ATCL na kubaini kuwa ATCL ilipata hasara ya kiasi cha **Sh. 60,246,925,000** kwa mwaka wa fedha 2019 /2020 hivyo kufanya hasara jumuiifu tangu mwaka 2015/2016 (*Accumulated losses*) kufikia kiasi cha **Sh. 152,960,200,731**.

Mheshimiwa Spika, Uwepo wa madeni ya muda mrefu ni kihatarishi cha uendelevu wa kampuni kwa siku zijazo. Kwa msingi huo, kihatarishi hicho kimesisitizwa kwa kina katika hati ya ukaguzi iliyotolewa na CAG katika hesabu za ATCL kwa mwaka wa fedha 2019/2020. CAG alitoa hati safi ya ukaguzi yenye masuala ya msisitizo (*Unqualified audit opinion with emphasis of matter*). Suala la msisitizo katika hati hiyo ya ukaguzi ni hoja ya mtaji na madeni ya ATCL hali ambayo

⁶ Negative working capital is when a company's current liabilities exceed its current assets.

inaweza kusababisha kampuni kushindwa kujiendesha kwa siku zijazo.

Mheshimiwa Spika, Maelezo ya CAG katika msisitizo wa hati ya ukaguzi ni kama yanavyonukuliwa hapa chini: -

Nukuu:

...These conditions indicate the existence of material uncertainty that may cast significant doubt on the company's ability to continue as a going concern⁷...

Mwisho wa Nukuu.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na changamoto za mtaji na madeni na kwa kuzingatia uchambuzi wa kina wa taarifa ya CAG na mahojiano na uongozi wa ATCL na TGFA yaliyofanyika Bungeni Dodoma mnamo tarehe 16 Februari, 2022, Kamati ilibainisha hoja nyingine ambazo zinachangia ATCL kutokuwa na ufanisi wa kutosha kifedha hadi sasa;

- a) Uwepo wa madeni makubwa ya siku za nyuma ambayo hayajalipwa. ATCL inadaiwa kiasi cha **Sh. 152,960,200,731**. Deni hili linajumuisha deni inalodaiwa na TGFA kiasi cha **Sh. 70,940,850,905** (Asilimia 47 ya deni lote). Aidha, kuna deni la kiasi cha **Sh. 87,253,607,184** (Asilimia 59 ya deni lote) ambalo ni deni la Kampuni ya Wallis Trading Inc. iliyokuwa imeikodishia ATCL Ndege miaka ya nyuma;
- b) Kutofikiwa kwa malengo ya kifedha ya kampuni kwa kiwango cha **asilimia 76**. Kwa mwaka 2019/2020, ATCL ilipanga kupata mapato kiasi cha **Sh. 661,647,900,000**. Hata hivyo, walifanikiwa kupata

⁷ Rejea Uk. 20 wa Hesabu zilizokaguliwa za ATCL kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2020.

mapato kiasi cha **Sh. 157,602,265,776** hivyo kuathiri ufanisi wa kampuni;

c) Changamoto za kimkataba kati ya ATCL na TGFA (*Aircraft lease contracts*). Kamati imebaini uwepo wa vifungu kadhaa vya Kimkataba ambavyo vinasababisha ATCL kuongeza deni. Mathalani, uchambuzi wa Kamati ulibaini mapungufu mahsusi katika mikataba ya ATCL na TGFA kama ifuatavyo: -

- i. ATCL iliingia gharama za ukodishaji wa ndege kiasi cha **Sh. 15,464,914,743** kutokana na mkataba kati yake na TGFA kutokuwa na kipengele cha "*Force Majeure*"⁸ (Vihatarishi visivyotabirika). Gharama hii ilitokana na ukodishaji wa ndege ambazo hazikufanya kazi wakati wa kipindi cha janga la uviko - 19 kati ya tarehe 15 Machi na tarehe 30 Juni, 2020. Endapo kipengele hicho kingekuwepo kwenye mkataba, ATCL wasingetozwa gharama hizo; na
- ii. ATCL iliingia gharama mara mbili (2) kiasi cha **Sh. 16,977,343,704** kama gharama za matengenezo ya ndege kutokana na dosari za kimkataba kati yake na TGFA.

Mheshimiwa Spika, Masuala hayo matatu (3) kwa kiasi kikubwa ndiyo yaliyochangia kutofikiwa malengo na ufanisi wa ATCL kwa mwaka wa fedha 2019/2020. Kamati imefahamishwa kuwa Serikali inaendelea na mchakato wa kuchukua hatua ya kushughulikia masuala hayo. Hii inatokana na maelezo yaliyowasilishwa mbele ya Kamati, hivyo ni muhimu mchakato

⁸ Unforeseeable circumstances that prevent someone from fulfilling the contract.

huo ukakamilika mapema ndani ya mwaka huu wa fedha ili ATCL iweze kujiendesha kibiashara na kwa ufanisi.⁹

2.2.3 Tathmini ya Ufanisi wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) Katika Kufikia Malengo ya Ukusanyaji wa Kodi

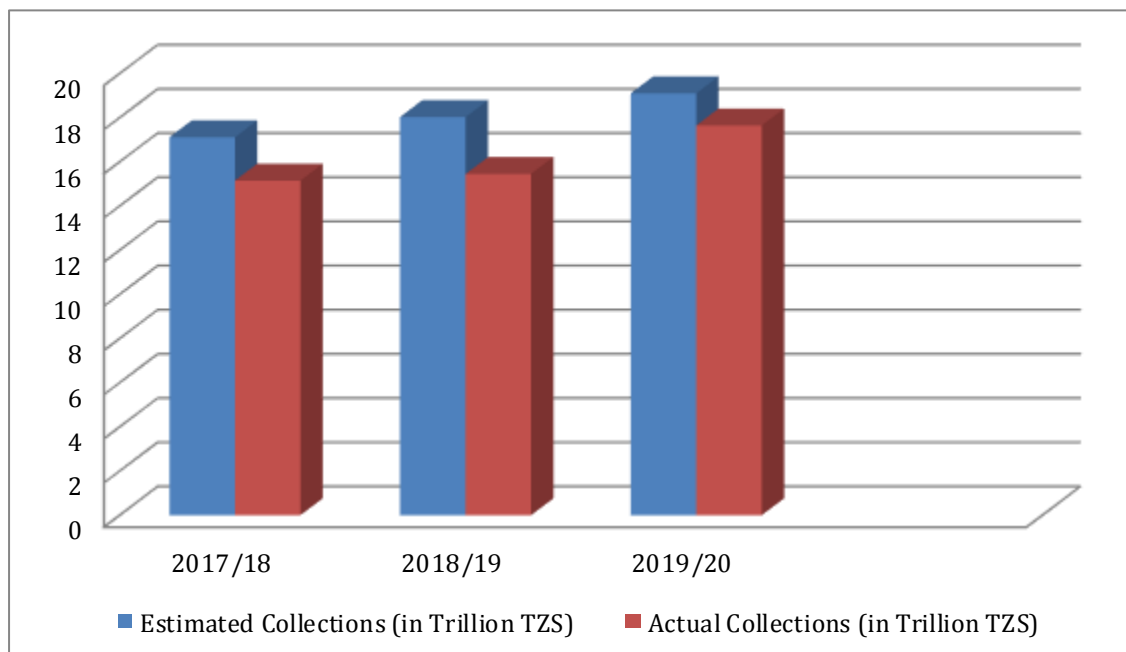
Mheshimiwa Spika, Kamati ilipitia na kuchambua Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2020. Taarifa ya ukaguzi wa makusanyo ya fedha kwa upande wa Tanzania Bara imebainisha kiasi halisi kilichokusanywa kilikuwa **Sh.17,649,024,427,539** ukilinganisha na makadirio ya kiasi cha **Sh. 19,100,933,314,570**. Kwa msingi huo, kulikuwa na nakisi ya makusanyo ya kiasi cha **(Sh.1,451,908,887,031)** ambayo ni sawa **asilimia 7.6%** ya makadirio ya makusanyo.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa Tanzania Zanzibar makusanyo halisi yaliyofanywa na TRA yalikuwa kiasi cha **Sh. 281,852,372,440** ukilinganisha na makadirio ya kiasi cha **Sh. 350,191,592,000**, hivyo kuwepo na nakisi ya makusanyo ya kiasi cha **(Sh. 68,339,219,560)** sawa na **(19.5%)** ya makadirio.

Mheshimiwa Spika, Mwenendo wa makusanyo ya kodi katika TRA kwa kipindi cha mwaka 2017 hadi mwaka 2020 kwa upande wa Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar mtawalia umefafanuliwa katika chati Na. 2.1 na 2.2 hapa chini: -

⁹ Rejea Taarifa rasmi za Bunge kuhusu mahojiano ya Kamati za PAC, PIC na Uongozi wa TGFA, ATCL Bungeni Dodoma tarehe 16 Februari, 2022.

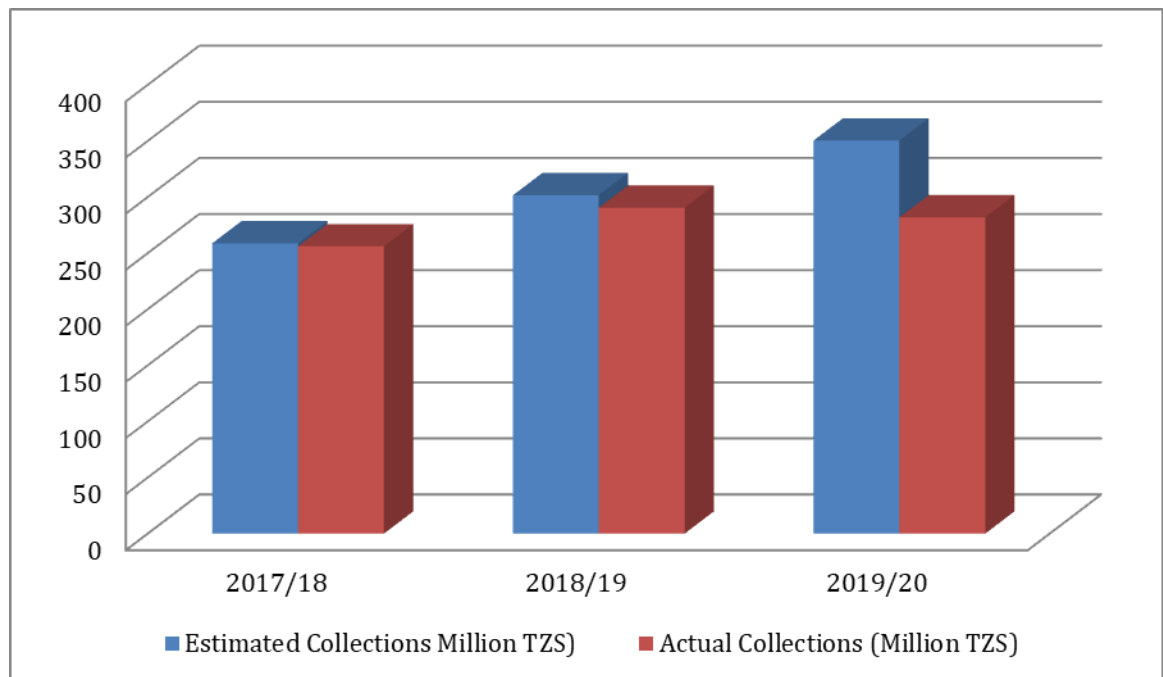
Chati Na. 2.1: Mwenendo wa makusanyo ya kodi kwa Tanzania Bara 2017/2018 hadi 2019/2020.



Chanzo: *Taarifa ya CAG kuhusu ukaguzi wa TRA kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2020.*

Mheshimiwa Spika, Kama ufafanuzi wa kwenye chati Na. 2.1 hapo juu unavyobainisha, kwa takribani kipindi cha miaka mitatu (3) ya fedha mtawalia, yaani kati ya 2017/2018 hadi 2019/ 2020, TRA kwa Tanzania Bara wamekuwa wakiongeza wigo wa ukusanyaji wa mapato. Hata hivyo, pamoja na mafanikio hayo taswira ya mwenendo wa makusanyo inabainisha kuwa makadirio ya juu yanayowekwa yanakuwa hayafikiwi kila mwaka.

Chati Na. 2.2: Mwenendo wa makusanyo ya Kodi kwa Tanzania – Zanzibar kati ya mwaka 2017/2018 – 2019/2020.



Chanzo: *Taarifa ya CAG kuhusu ukaguzi wa TRA kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2020.*

Mheshimiwa Spika, Mwenendo wa makusanyo kwa Tanzania Zanzibar, kwa miaka mitatu (3) ya fedha mtawalia pia umekuwa chini kidogo ukilinganisha na makadirio kama inavyoonekana katika chati Na. 2.2 hapo juu.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilichambua kwa kina hoja mbalimbali za ukaguzi ambazo zimechangia kutofikiwa malengo ya ukusanyaji wa mapato katika TRA hususan kwa mwaka 2019/2020. Hoja hizo mahsusi ni kama zifuatavyo: -

- a) Ongezeko la mashauri ya kodi katika vyombo vya rufaa za kodi yanayosubiri uamuzi. Kwa mwaka 2018/2019 kulikuwa na mashauri 770 yenye thamani ya **Sh.Milioni 366,036,394.67** ambayo hayajaamuliwa. Kwa mwaka 2019/2020 kumekuwepo na jumla ya mashauri 1097 yenye thamani ya **Sh. Milioni 360,496,241.98** ambayo

hayajaamuliwa hivyo kuikosesha Serikali mapato stahiki kwa wakati¹⁰;

- b) Ushuru wa forodha ambao haukukusanywa katika bidhaa za mafuta yanayopita nchini kwenda nje ya nchi yenye thamani ya **Sh. 136,376,033,167**. CAG alibaini nyaraka za mizigo (*Bills of lading*) hamsini na tatu (53) za lita za mafuta **197,766,765** zenye makadirio ya kodi ya kiasi cha **Sh. 136,376,033,167** kutoka kwa kampuni 12 ambazo hazikukadiriwa kodi kwa matumizi ya ndani na hazikutolewa taarifa ya kusafirishwa nje ya nchi. Hatua hii ilienda kinyume na matakwa ya Sheria ya Ushuru wa Forodha ya Afrika Mashariki (¹¹EACCMA, 2004) na taratibu nyingine za forodha;
- c) Jumla ya makasha ya mizigo **281** yaliondolewa kwa ruhusa ya muda (*Provisional release*) kupitia fomu Na. 12 (Form C.12) na makampuni manne (4) bila ya kuzingatia taratibu za kodi (*Lodging assessments and payment of taxes*) kwa mujibu wa kanuni ya 49(2) ya EACCMR 2010¹²;
- d) Uchambuzi wa Kamati ulibaini taarifa ya jumla ya magari **936** kutoka mfumo wa TANCIS¹³ katika mipaka ya Namanga, Holili, Tarakea, Mtambaswala na Sirari ambayo yalikuwa yamepitiliza muda wake wa kukaa kwa miezi mitatu (3). Aidha, hapakuwepo uthibitisho wa maombi ya

¹⁰ Rejea Kiambatisho Na. 1 cha Taarifa hii.

¹¹ East African Community Customs Management Act, 2004 (Re. 2009).

¹² East African Community Customs Management Regulations, 2010.

¹³ Tanzania Customs Intergrated Systems (TANCIS).

nyongeza ya muda wa kukaa kwa magari hayo kinyume na kanuni ya 136 (3) ya EACCMR, 2010;

- e) Dosari katika mfumo wa kushughulikia mashauri ya kodi (CIMIS)¹⁴. Ukaguzi umebaini uwepo wa dosari katika utunzaji wa taarifa wa kushughulikia mashauri ya kodi. Mathalani, katika kila Kanda ya kikodi, Meneja wa Kanda anaweza kuingia kwenye mfumo wa CIMIS kuangalia mashauri yanayoshughulikiwa na Meneja wa Kanda nyingine. Suala hili linaweza kuwa na athari katika maamuzi ya mashauri husika kwani Afisa asiye muadilifu anaweza kubadili nyaraka za ushahidi; na
- f) Mwisho, uchambuzi wa Kamati umebaini dosari kadhaa katika mfumo wa ukusanyaji wa mapato kutoka kwa mauzo ya mwaka ya watu binafsi kupitia mfumo wa ITAX¹⁵.

Mheshimiwa Spika, Baada ya uchambuzi wa hoja mahsusi sita (6) katika Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA), Kamati imezingatia kwa kina mapendekezo ya CAG na hivyo kuboresha maoni na mapendekezo yake. Mapendekezo husika kuhusu kuongeza ufanisi wa TRA ili iweze kufikia malengo ya ukusanyaji wa kodi stahiki yamefafanuliwa kwa kina katika sehemu ya tatu (3) ya taarifa hii.

2.2.4 Uchambuzi wa Hali halisi ya Kifedha na Mtaji Katika Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati katika taarifa ya hesabu zilizokaguliwa za Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni,

¹⁴ Case Investigation Management Information Systems (CIMIS).

¹⁵ A tax system where individuals are taxed based on their annual turnover.

2020 umebaini kuwa kwa mara ya kwanza baada ya miaka mingi Shirika lilipata faida ya kiasi cha **Sh. 45,246,000,000**¹⁶ ukilinganisha na hasara ya **Sh. 34,228,000,000** iliyoripotiwa kwa mwaka 2019.

Mheshimiwa Spika, Faida hii kwa TANESCO kwa kiasi kikubwa ilichangiwa na kupungua kwa gharama za uendesaji katika maeneo ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme. Aidha, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kwa kipindi husika mapato ya Shirika yalipanda kwa **asilimia 2 (Sh. 1,564,353,000,000)** kutoka **(Sh. 1, 535,040,000,000)** kwa mwaka 2019. Kwa muktadha huo, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa gharama za mauzo ya umeme zilishuka kwa kiwango cha **asilimia 2** hivyo kuchangia kushuka kwa gharama za uendesaji.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na mafanikio hayo yaliyopatikana katika Shirika, Kamati imebaini kuwa hali ya kifedha ya TANESCO bado ni changamoto hivyo inaweza kuathiri ufanisi wa Shirika hilo muhimu na la kimkakati hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa hesabu za TANESCO umebainisha kuwa Shirika lina changamoto ya mtaji hivyo kuhatarisha uwezo wa kutekeleza majukumu yake yanayoweza kujitokeza kwa muda mfupi na muda mrefu (*Current and future financial obligations*).

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi ufuatao katika jedwali Na. 2.2 unatoa kwa muhtasari hali halisi ya kifedha ya Shirika kwa sasa.

¹⁶ Rejea ukurasa wa 35 wa Taarifa ya Ukaguzi ya Hesabu za TANESCO, AR./PA/TANESCO/2019/2020.

Jedwali Na. 2.2: Uchambuzi wa vigezo mbalimbali vya tathmini ya hali ya kifedha ya TANESCO

Na.	Aina ya uwiano	Uchambuzi	Kiasi (Sh. Milioni)	Kiasi halisi cha uwiano
1.	Uwiano wa mali na madeni ya muda mfupi (<i>Current ratio</i>)	Mali za muda mfupi	1,465,420.02	0.53
		Madeni ya muda mfupi	2,761,812	
2.	Uwiano wa ukwasi (<i>Liquidity ratio</i>)	Mali za muda mfupi - Inventory	1,456,388.12	0.53
		Madeni ya muda mfupi	2,761,812.68	
3.	Mtaji (<i>Working capital</i>)	Mali za muda mfupi (1,465,420.02)	(1,296,393)	
		Madeni ya muda mfupi (2,761,812.68)		

Chanzo: Taarifa ya CAG kuhusu hesabu zilizokaguliwa za TANESCO kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2020.

Mheshimiwa Spika, Kama ufafanuzi unavyoonekana katika jedwali Na 2.2 hapo juu, uwiano wa mali na madeni ya muda mfupi ya TANESCO upo katika wastani wa **0.53**. Wastani unaopendekezwa katika eneo hilo unatakiwa kuwa angalau **2.1**. Tafsiri zaidi ya uwiano huo ni kwamba, TANESCO ina changamoto ya kutimiza majukumu ya muda mfupi ya kimtaji kwa sababu kuna wastani wa **Sh. 0.53** katika mali za muda mfupi zinazotakiwa kugharamia deni la muda mfupi la kiasi cha **Sh. 1**.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa uwiano wa ukwasi (*Liquidity ratio*), uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa katika eneo hilo uwiano upo katika wastani wa **0.53** wakati wastani unaotakiwa katika eneo hilo ni **1.1**. Tafsiri ya uwiano huo ni kwamba, TANESCO ina changamoto ya mtaji hivyo kuwepo uwezekano wa kuathiri utekelezaji wa majukumu yake kwa ufanisi unaotakiwa.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia taarifa ya ukaguzi, changamoto nyingine inayopunguza ufanisi wa kifedha wa TANESCO ni uwepo wa deni kubwa ambalo TANESCO inadai kutoka kwa Taasisi za Serikali na watu binafsi. Hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2020, TANESCO ilikuwa inadai kiasi cha **Sh. 422,372,936,233.61**. Uchambuzi wa kina wa deni hilo ulibaini kuwa kiasi cha **Sh. 56,045,155,042.73** (13%) ilikuwa ni deni lililotengenezwa ndani ya kipindi cha miezi minne (4). Aidha, kiasi cha **Sh. 366,327,781,190.88** (87%) ilikuwa ni deni la zaidi ya kipindi cha miezi minne (4).

Mheshimiwa Spika, Kutokana na uchambuzi wa muda wa uwepo wa deni (*Receivables aging analysis*) ambalo TANESCO inadai, ni dhahiri kuwa sehemu kubwa ya deni ni la muda mrefu ambalo halijakusanywa hadi sasa. Katika hatua nyingine, CAG aliifahamisha Kamati kuwa, jitihada kadhaa zimefanyika ambapo hadi kufikia Januari 2021 kiasi cha **Sh. Bilioni 14.4** kilikuwa kimekusanywa. Kiasi hicho kinahusisha **Sh. Bilioni 7.8** kutoka Taasisi za Serikali na kiasi cha **Sh. Bilioni 6.1** kutoka kwa watu binafsi. Hata hivyo, hii ni sehemu ndogo tu ya deni ambalo Kamati imelibainisha hapo awali ambalo linatakiwa kukusanywa ili kuongeza uwezo wa kifedha wa TANESCO kutimiza majukumu yake kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, Eneo lingine ambalo Kamati ilibaini kuwa linaathiri mizania ya hesabu za TANESCO ni uwepo wa deni la

kiasi cha **Sh. Bilioni 493 (Dola za Kimarekani Milioni 200)**. Fedha hizi zilichukuliwa kama Mkopo na Serikali kwenda TANESCO wakati wa ujenzi wa mitambo ya gesi ya SONGAS. Kamati imezingatia ushauri na mapendekezo ya CAG katika eneo hili na yamewasilishwa katika sehemu ya tatu ya taarifa hii kama mapendekezo ya Kamati.

2.2.5 Matokeo ya Ukaguzi wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii

Mheshimiwa Spika, Katika ukaguzi wa mwaka 2019/2020, Kamati ilipata fursa ya kupitia na kuchambua hesabu za Mifuko ya Hifadhi ya Jamii. Mifuko hiyo ni Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa Watumishi wa Serikali (PSSF), Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii (NSSF) na Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF).

Mheshimiwa Spika, Hoja kubwa ambayo imepewa msisitizo na CAG katika Mifuko ya Hifadhi ya Jamii ni uwepo wa deni la muda mrefu ambalo mifuko inadai kwa Taasisi mbalimbali na hasa Serikali. Madeni hayo yanapunguza ufanisi wa kiutendaji wa mifuko husika.

Mheshimiwa Spika, Kwa PSSF ambapo deni lililohakikiwa lilikuwa **Sh. Bilioni 731**, CAG aliifahamisha Kamati kuwa hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2021 Serikali ilikuwa imetoa kiasi cha **Sh. Bilioni 500** kupunguza deni husika. Aidha, kwa mwaka huu Serikali imetoa hati fungani maalum isiyo taslim (*Special non cash bond*) yenye thamani ya **Sh. Trilioni 2,176,740,000,000** ili kulipa deni la PSSF.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua hizi madhubuti zilizochukuliwa kwa upande wa PSSF hali ambayo itasaidia kuimarisha mtiririko wa fedha wa Mfuko na malipo ya mafao kwa Wastaafu kwa wakati. Hata hivyo hoja ya

madeni katika Mifuko ya NSSF na NHIF bado inahitaji jitihada za Serikali katika kuimaliza.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa NSSF, hadi kufikia tarehe 30 Juni 2020 deni la Serikali lilikuwa kiasi cha **Sh. Trilioni 1.174** deni ambalo ni la kati ya mwaka 2007 hadi 2021¹⁷. Kwa upande wa NHIF deni la Serikali ni kiasi cha **Sh. Bilioni 209.70**. Madeni haya pamoja na kupunguza ufanisi wa Mifuko husika lakini pia yanaharibu taarifa za mizania ya fedha ya Mifuko kinyume na Kanuni za Kimataifa za Uandaaji wa Hesabu (IFRS).

2.2.6 Hali ya Mtaji na Ongezeko la Mikopo Chechefu (NPL) Katika Benki ya Biashara Tanzania (TCB) Baada ya Kuunganishwa na Benki ya TIB Biashara

Mheshimiwa Spika, Iliyokuwa Benki ya Posta Tanzania (TPB) kwa nyakati tofauti iliunganishwa na iliyokuwa Benki ya Wanawake Tanzania (TWB) na Benki ya Twiga. Mnamo tarehe 01 Juni, 2020, Serikali ilifanya uamuzi wa kuziunganisha iliyokuwa Benki ya Posta Tanzania na iliyokuwa Benki ya TIB Biashara. Lengo la Serikali kufikia maamuzi hayo lilikuwa kuongeza uwezo wa kifedha wa Benki za Serikali katika kuhudumia wateja wake.

Mheshimiwa Spika, Uamuzi wa kuziunganisha TIB Biashara na TPB umesababisha ongezeko kubwa la mikopo chechefu (*Non performing loans*) hali ambayo inaathiri hesabu za Benki mpya ya TCB. Ni kwa msingi huo, madeni chechefu yaliyorithiwa na TCB yanakula mtaji wa TCB ambayo hapo awali ilikuwa ikifanya vema sokoni.

¹⁷ Rejea Uk. wa 9 wa barua ya mapungufu ya Menejimenti (Management letter) ya NSSF kwa hesabu zilizokaguliwa kwa mwaka wa fedha 2019/2020.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati katika hesabu zilizokaguliwa za Benki mpya iliyounganishwa ya TCB umebaini masuala ya msingi katika Benki ambayo yanatakiwa kufanyiwa kazi kwa haraka. Hoja hizo ni kama ifuatavyo: -

- a) Mikopo chechefu imeongezeka kutoka **asilimia 5.87** mwaka 2019 hadi **asilimia 15.1** mwaka 2020;
- b) Faida ya Benki imeshuka kutoka **Sh.15,891,302,000** mwaka 2019 hadi **Sh. 5,865, 991,000** kutokana na kurithi mali za TIB Biashara ambazo hazizalishi faida; na
- c) Mikopo iliongezeka kutoka **Sh. 420,593,683,000** mwaka 2019 hadi **Sh. 617,813,683,000** ongezeko kubwa ikiwa ni mikopo iliyorithiwa kutoka TIB Biashara.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na kuunganishwa huko kwa TCB, mzigo wa madeni yaliyotoka TIB Biashara umesababisha kupungua kwa mtaji wa Benki. Kwa msingi huo na kwa kuzingatia Kanuni za Kimataifa za Uandaaji wa Hesabu (IFRS)¹⁸, mikopo husika ilitakiwa kutengewa tendo (*Impairment*)¹⁹ hali ambayo ingesababisha hesabu za Benki kupata hati yenye shaka kwa kutokuwa na mtaji wa kutosha.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na hoja ya mtaji kuathirika baada ya uunganishaji wa Benki husika, Benki Kuu ya Tanzania (BOT) ambaye ni msimamizi wa sekta ya fedha alitoa kibali maalumu (*Waiver*) kwa TCB ambacho kinaisha tarehe 28 Februari, 2022 kwa madhumuni kwamba Serikali ishughulikie suala la mtaji na ukusanyaji wa mikopo chechefu katika TCB.

Mheshimiwa Spika, Mnamo tarehe 11 Februari, 2022 Serikali kupitia Ofisi ya Msajili wa Hazina (TRO) aliifahamisha Kamati

¹⁸ International Financial Reporting Standard.

¹⁹ Rejea matakwa ya IFRS 9.

kuwa wamepanga kutoa hati fungani isiyo taslim (*Non cash bond*) ya kiasi cha **Sh. Bilioni 130** ili kuongeza mtaji wa Benki. Hata hivyo hadi tunawasilisha taarifa hii, bado mchakato wa utoaji wa hati fungani hiyo ulikuwa haujakamilika.

2.2.7 Uchambuzi wa Taarifa ya Ukaguzi wa Ufanisi (*Performance audit report*) ya Utekelezaji wa Mradi wa Uzalishaji Sukari Mbigiri

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2020 CAG alifanya kaguzi kadhaa za ufanisi katika nyanja mbalimbali. Moja wapo ya kaguzi zilizofanyika ni ukaguzi wa ufanisi katika utekelezaji wa mradi wa uzalishaji sukari katika eneo la Mbigiri, Dakawa Morogoro.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati umebainisha kuwa, kampuni hodhi ya Mkulazi ni kampuni iliyoundwa kwa ushirikiano baina ya Mfuko wa Pensheni wa Mashirika ya Umma (PPF) na Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii (NSSF) mnamo tarehe 6 Septemba 2016.

Mheshimiwa Spika, Lengo kuu la kampuni ni kuzalisha na sukari nchini. Kwa sasa, Kampuni Hodhi ya Mkulazi inamilikiwa kwa pamoja na Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii (NSSF) na Jeshi la Magereza. Muundo wa hisa za ubia ni asilimia 96 inayomilikiwa na NSSF na asilimia nne (4) inayomilikiwa na Magereza.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na kuzalisha sukari yenye ubora, Kampuni ilitarajiwa pia kuzalisha bidhaa zinazotokana na miwa. Ili kufikia lengo hili kampuni ilipanga kutekeleza miradi miwili ya sukari ambayo ililenga kuzalisha **tani 250,000** za sukari kwa mwaka.

Mheshimiwa Spika, Mojawapo ya miradi hiyo ni Mradi wa Uzalishaji Sukari wa Mbigiri ambao unatekelezwa katika shamba namba 217 lililopo Mkulazi, Wilaya ya Morogoro Vijijini. Aidha, lengo la uzalishaji kwa shamba la Mkulazi ni kuzalisha **tani 200,000** za sukari kwa mwaka. Mradi mwingine upo katika eneo la Mbigiri lililopo katika Wilaya ya Kilosa katika Mkoa wa Morogoro. Mradi huu unalenga kuzalisha **tani 50,000** za sukari kwa mwaka.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya CAG imebainisha masuala kadhaa katika utekelezaji wa mradi wa uzalishaji sukari katika eneo la Mbigiri. Masuala hayo yanatakiwa kufanyiwa kazi kwa haraka ili kuhakikisha malengo ya mradi yanafikiwa. Uchambuzi wa Kamati katika taarifa hiyo ulibainisha masuala muhimu yafuatayo: -

- a) Mapungufu katika usimamizi wa shughuli za shamba. Mathalani kulikuwa na visima vyenye thamani ya **Sh. Milioni 81.5** vilichimbwa lakini vilichelewa kuanza kutumika. Aidha, kulikuwa na matumizi ya mbolea na viuatilifu bila kuwa na maelezo ya matumizi yake;
- b) Ucheleweshaji wa ujenzi wa kiwanda cha sukari na usimikaji wa mitambo;
- c) Changamoto kwenye usimamizi wa shughuli za manunuzi na mikataba; na
- d) Kampuni ya Mkulazi haijasajiliwa ili kutoza kodi ya ongezeko la thamani (VAT) kwa mujibu wa sheria.

Mheshimiwa Spika, Hoja nyingine ambayo ukaguzi wa ufanisi umeibua ni kuhusu mgawanyo wa hisa uliowasilishwa katika taarifa za fedha za Kampuni ya Mkulazi ambapo ni **asilimia 96** kwa NSSF na **asilimia nne** (4) kwa Jeshi la Magereza. Hata hivyo, mapitio ya nyaraka za makubaliano ya ubia ya tarehe 17

Oktoba, 2020 kati ya Bodi ya Wadhamini ya NSSF na Jeshi la Magereza yalibainisha kuwa taasisi hizi zilikubaliana kuhusu thamani ya mali zilizochangiwa na Jeshi la Magereza kuwa ni **Sh. 19,380,164,500.**

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi zaidi katika taarifa ya ukaguzi wa ufanisi ulibainisha kuwa thamani ya mali hizo ambazo zilichangiwa na Jeshi la Magereza zilikuwa ni zaidi ya **asilimia 4** ya kiasi cha mtaji wa ubia kilichoidhinishwa cha **Sh. Bilioni 250.** Hata hivyo ukokotozi halisi wa kiwango cha mtaji uliochangiwa ni **asilimia 7.6** ya mtaji wa ubia ulioidhinishwa. Kwa muktadha huo, Kamati imebaini hoja ya mgawanyo sahihi wa hisa kwa kuzingatia kiasi halisi cha mali kilichochangiwa na wanahisa inahitaji kufanyiwa kazi na wanahisa kabla ya mradi kufikia hatua kubwa ya utekelezaji.

2.2.8 Kasi Ndogo ya Uzalishaji wa Vitambulisho vya Taifa Kupitia Mamlaka ya Vitambulisho Vya Taifa (NIDA)

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya CAG imebainisha kuwa, NIDA ilinunua mashine mpya ikiwa ni mkakati wa kuongeza uwezo na kasi ya uzalishaji Vitambulisho vya Taifa. Mashine mpya za uzalishaji vitambulisho zilisimikwa na kuanza kutumika tarehe 14 Januari, 2021. Matumizi ya mashine mpya na kadi za uzao wa kwanza zimewezesha uzalishaji wa vitambulisho 3,007,509 kwa kipindi cha miezi minane (8) kuanzia tarehe 14 Januari, 2021 hadi 5 Oktoba, 2021 kwa kasi ya uzalishaji vitambulisho 1,000 kwa saa na kufanya jumla ya vitambulisho vilivyozalishwa kufikia 9,879,184.

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa mpango kazi wa uzalishaji wa vitambulisho kwa mwaka wa fedha 2020/2021, ilitarajiwa ifikapo mwezi Juni, 2021 vitambulisho 13,735,728

vingezalishwa. Hata hivyo, CAG amebainisha kuwa lengo hilo halikufikiwa kutokana na Mamlaka kuwa na changamoto ya kupata kadi mpya za uzao wa pili zinazoendana na mashine mpya ambazo kasi yake kwa saa ni vitambulisho 4,500 kwa saa kwa Mashine moja.

Mheshimiwa Spika, Upatikanaji wa kadi mpya haukuweza kufanyika kwa wakati kutokana na changamoto za kimkataba na mkandarasi ambazo ni makato ya kodi yasiyo sahihi, madeni ambayo hayajalipwa kutokana na huduma ambazo zilitolewa na mkandarasi na mashine tatu (3) za zamani kutofanyiwa matengenezo kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, Uhakiki uliofanywa na CAG katika Kituo cha uzalishaji cha Kibaha, tarehe 23 Septemba 2021 ulibaini kuwa mashine tatu (3) kati ya tano (5) zilizopo kituoni hazitumiki kutokana na kukosa riboni pamoja na matengenezo (*Maintenance*). Aidha, mashine mbili (2) mpya ambazo zinafanya kazi, kasi yake ya uzalishaji ni kadi 1,000 kwa saa badala ya kasi inayotakiwa ya kadi 4,500 kwa saa. Hali hii imesababisha NIDA kutokuwa na ufanisi wa kutosha pamoja na kutumia fedha nyingi za Serikali katika manunuzi ya mitambo mara kwa mara.

2.2.9 Usimamizi wa Mapato ya Serikali Katika Tume ya Madini

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Sheria ya Madini ya mwaka 2010 Sura 123 na Kanuni 5(4) ya sheria husika kama ilivyorekebishwa na sheria Na. 7 ya mwaka 2017 inatoa maelekezo ya namna bora ya usimamizi wa rasilimali za madini yanapokuwa yakisafisirishwa nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, Lengo la masharti ya vifungu husika ilikuwa ni kudhibiti mapato ya Serikali. Nukuu ya kifungu husika cha sheria ni kama ifuatavyo: -

Nukuu.

"Every permit to export minerals or samples of minerals shall, at the time of export, be surrendered by the licensed dealer to the postmaster or customs official through whom the export is effected and the postmaster or customs official, as the case may be, shall forthwith forward such permit to the authorized officer by whom it was issued".

Mwisho wa Nukuu.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa taarifa ya CAG katika ukaguzi wa Tume ya Madini kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2020 ulibaini uwepo wa vibali vya kusafirisha madini ya dhahabu na shaba (*Silver*) yenye thamani ya **Sh. 159,323,911,396** ambayo yalisafirishwa bila ya kuwa na kibali (*Mineral transportation document*) na ruhusa ya kibali cha Mamlaka ya Mapato Tanzania (*Customs verification remarks*).

Mheshimiwa Spika, Kamati imeamua kuileta hoja hii mbele ya Bunge lako Tukufu kutokana na mkanganyiko uliojitokeza kati ya maelezo ya Tume ya Madini. Pamoja na maelezo ya Tume ya Madini kuwa nyaraka husika zinapatikana TRA ili kudhibiti mapato ya Serikali, hata hivyo hadi ukaguzi unakamilika CAG aliifahamisha Kamati kuwa nyaraka za usafirishaji madini za kiasi cha Sh. **159,323,911,396** zilikuwa hazijawasilishwa kwa uhakiki. Hoja hii inahusu mapato ya

Serikali inahitaji majibu na maelezo yenye uhakika.

2.2.10 Masuala ya Utawala Bora na Uwajibikaji wa Kifedha Katika Mabonde ya Maji Hapa Nchini

Mheshimiwa Spika, Serikali imeanzisha jumla ya Mabonde ya Maji tisa (9) kupitia mabadiliko ya Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji Na 10 ya Mwaka 1982. Majukumu ya Mabonde haya yamefafanuliwa katika sheria husika ikiwa ni pamoja na kuandaa mipango kazi na utekelezaji wake katika sekta ya maji, kuunganisha mipango kazi ya maji ya Wilaya katika mipango ya maji ya kitaifa, kutoa miongozo kuhusu ujenzi wa miundombinu ya maji na utunzaji wa kanzi data za rasilimali za maji.

Mheshimiwa Spika, Mnamo tarehe 06 Februari, 2022, Kamati ilikutana ili kupitia na kuchambua taarifa ya hesabu zilizokaguliwa za Bodi ya Maji ya Bonde Wami – Ruvu kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2020. Uchambuzi wa Taarifa ya CAG ulibainisha kuwa Bonde la Wami – Ruvu lilianzishwa mwezi Julai 2002²⁰. Majukumu ya Bonde la Wami – Ruvu yamefafanuliwa katika Kifungu cha 23 cha Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji Na. 11 ya Mwaka 2009.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na kazi za msingi za Mabonde ya Maji, Taarifa ya CAG imebainisha changamoto za masuala ya utawala bora na uwajibikaji katika Mabonde ya Maji hapa Nchini. Changamoto hizo ni pamoja na Bodi za Mabonde ya Maji kumaliza muda wake na bodi mpya bado hazijateuliwa. Hali kadhalika, taasisi hizo zinakabiliwa na changamoto za kimuundo na kiutumishi kwa kuwa na upungufu wa wataalamu wa uhasibu na hesabu. Dosari hizo zinasababisha kutokuwepo

²⁰ Refer The Water Utilization Amendment Act No. 10 of 1981.

na uwajibikaji wa kutosha wa fedha za umma zinazotolewa katika Mabonde ya Maji hapa nchini.

2.2.11 Ongezeko la Riba ya Shilingi 2,196,680,467 Kila Mwaka Kutokana na Kutolipwa kwa Madai ya Mkandarasi Katika Fungu 98 (Sekta ya Ujenzi)

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya CAG imebainisha kuwa hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2020. Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi Fungu – 98 (Sekta ya ujenzi) ilikuwa inadaiwa kiasi cha **Sh. 31,381,149,525** sawa na (**Dola za Kimarekani 13,777,500**), kutoka kwa Mkandarasi aliyetekeleza mradi wa ujenzi wa barabara ya Ibanda - Uyole. Madai haya ni ya tangu mwaka 1991 (miaka kumi na saba iliyopita).

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka huu tunaoutolea taarifa deni hilo lilitozwa riba ya kiasi cha **Sh. 2,196,680,467** sawa na (**Dola za Kimarekani 964,425**) kutokana na kuchelewa kulipa madai husika.

Mheshimiwa Spika, Kupitia taarifa ya ukaguzi ya Wizara (Ujenzi), Kamati iliona mawasiliano ya Wizara kuomba fedha hizo kutoka Hazina kupitia barua zenye Kumb. Na.CAB 198/215/10/56 ya tarehe 27/05/2021, CDA. 296/414/01/3 ya tarehe 14 Novemba, 2018 na AB.186/215/02/3 ya tarehe 5 Novemba, 2019.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, hadi sasa bado malipo hayo hayajafanyika na hivyo kutozwa riba ya **Sh. 2,196,680,467** kila mwaka. Ni dhahiri kuwa malimbikizo ya deni husika na riba ya **Sh. 2,196,680,467** inayotozwa kila mwaka ni mzigo kwa Serikali kwani fedha hizo zingeweza kuelekezwa maeneo mengine yenye tija.

2.2.12 Uwiano wa Utoshelevu wa Mtaji (*Capital Adequacy ratio*) Kuwa Chini ya Kiwango Kinachohitajika Kisheria Katika Benki ya TIB Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni namba 19(2) ya Utoshelevu wa Mtaji wa Benki Kuu ya mwaka 2011 Benki ya Maendeleo ya TIB inatakiwa kuwa na uwiano wa mtaji wa msingi (*Core Capital*) na mtaji wa jumla (*Total Capital*) kwa asilimia 13% na 15% mtawalia.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya ukaguzi ya TIB imebainisha kuwa katika Benki ya TIB Maendeleo, uwiano wa mtaji wa msingi na mtaji wa jumla kwa jumla ya mali zinazoambatana na vihatarishi (*Risk Weighted Assets*) ni asilimia 6.9 kwa mwaka wa fedha 2020. Aidha, changamoto hii ya kuwa na uwiano chini ya kiwango cha chini cha mahitaji ya mtaji ya kisheria ipo kwa miaka mitano (5) mfululizo.

Mheshimiwa Spika, Hadi kufika tarehe 31 Disemba 2020 Benki ilikuwa na Mtaji wa msingi (*Core capital*) na jumla ya mtaji (*Total capital*) uliofikia kiasi cha shilingi **bilioni 38.358** wakati kima cha chini kinachohitajika kwa taasisi ya fedha za maendeleo ni kiasi cha shilingi **bilioni 50**.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya ukaguzi ya TIB ilifafanua kuwa, tarehe 11 Januari 2022 Benki ya Maendeleo TIB iliwasilisha mapendekezo kwa Wizara ya Fedha na Mipango ya kuongezewa mtaji. Mapendekezo ya TIB yaliomba mtaji wa **shilingi bilioni 373.78**. Kutokana na ufinyu wa bajeti ya Serikali, Benki imeomba hati fungani maalumu (*Non-cash bond*) za **shilingi bilioni 373.78** na kibali cha kutoa hati fungani za Benki yenyewe za **shilingi billion 300**.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na changamoto katika kipindi cha mwaka wa fedha unaoishia 31 Disemba 2020 Benki ilishindwa kulipa amana zilizoiva (FDR) zenye jumla ya **Sh. 119,272,296,808.73** na **Dola za Marekani 28,758,949.78** kwa wadai wake. Kwa mujibu wa Kifungu 2.3 cha **"Fund mobilization manual "** na kanuni ya 60 ya Utoshelevu wa Mtaji wa Benki Kuu ya mwaka 2011, (DFI) inalo jukumu la kuhakikisha inakuwa na ukwasi (*maintain liquid asset*) ambazo itawezesha DFI kulipa amana zote kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, Katika kipindi tunachowasilisha taarifa hii, wateja wenye amana za jumla ya **Sh. 35,493,520,896** na **Dola za Marekani 11,281,712** sawa na asilimia 30% na 39% mtawalia walikubaliana na ombi la Benki la kuendelea kushikilia amana zao pamoja na riba na kuacha amana zenye jumla ya thamani ya **Sh. 83,778,775,912** na **Dola za Marekani 17,477,237** sawa na asilimia 70 and 61 mtawalia bila kutolewa maamuzi.

2.2.13 Madeni Ambayo Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC) Linadai kwa TANESCO, SONGAS, Ndovu na PAET Sh. Bilioni 429

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya CAG imebainisha kuwa hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2022 Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC) lilikuwa linadai Taasisi mbalimbali ikiwamo TANESCO, SONGAS, Ndovu na PAET jumla ya kiasi cha **Sh. Bilioni 429.**

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa kina wa umri wa deni hili ulibaini kuwa kiasi cha **Sh. Bilioni.209.7** kilikuwa kinadaiwa kwa kipindi cha zaidi ya miezi sita (6).

Mheshimiwa Spika, Uwepo wa deni hili ambalo halijalipwa kwa wakati unaathiri kwa kiasi kikubwa utekelezaji wa miradi ya TPDC. Mathalani, CAG amebainisha kuwa TPDC inakabiliwa na changamoto ya kasi ndogo ya utekelezaji wa miradi ya usambazaji gesi katika eneo la Mkuranga, mradi wa "*compressed natural gas project*", usambazaji gesi eneo la Tegeta - Bagamoyo na usambazaji gesi majumbani katika Mkoa wa Mtwara.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya CAG imefafanua kuwa Serikali kupitia TANESCO waliingia makubaliano na TPDC ya kulipa kiasi cha **Sh. Bilioni 9** kila wiki ili kupunguza deni hilo. Hata hivyo hadi mwaka wa fedha 2020 unakamilika na hesabu zinafungwa na kukaguliwa deni hilo lilibaki **Sh. Bilioni 429**.

2.2.14 Masuala ya Ujumla katika Kaguzi za Hesabu za Sekretarieti za Mikoa (*Regional Secretariats*)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipitia na kuchambua taarifa ya kaguzi mbili (2) za Sekretarieti za Mikoa. Sekretarieti za Mikoa zilizowasilishwa hesabu zake kwa Kamati ni Sekretarieti ya Mkoa wa Geita Fungu – 63 na Sekretarieti ya Mkoa wa Morogoro Fungu – 79.

Mheshimiwa Spika, Kwa ujumla kaguzi za hesabu za Sekretarieti za Mikoa umebaini masuala kadhaa ambayo Serikali inatakiwa kuyafanyia kazi ili kuongeza uwajibikaji katika matumizi ya fedha za umma. Hoja hizo ni kama ifuatavyo: -

- a) Changamoto za usimamizi wa mikataba. Mfano katika Fungu – 63 Sekretarieti ya Mkoa wa Geita ilibainika dosari katika utekelezaji wa mkataba Na. RAS/GTA/203/2014/W/08 wenye thamani ya **Sh. 113,566,034** ambao ulifanyiwa nyongeza ya **Sh.**

89,190,654 (*Revised to TZS.202, 756,688*) ambao ulichelewa kutekelezwa kwa miezi kumi na mbili (2) bila ya kumkata mkandarasi tozo ya uchelewaji;

- b) Dosari katika usimamizi wa malipo. Katika eneo hili ukaguzi wa Fungu – 63, RAS Geita ulibainisha malipo yaliyofanyika bila ya kuwa na nyaraka ya jumla ya **Sh.52, 380,442;**
- c) Dosari katika usimamizi wa mafuta ya magari na watumishi kukaimu kwa muda mrefu katika Fungu – 79; na
- d) Dosari katika uandaaji wa taarifa za fedha hali inayosababisha vitabu vya hesabu kufanyiwa marekebisho ya mara kwa mara.

2.2.15 Kusimama kwa Mradi wa Ujenzi wa Vihenge Unaotekelezwa na Wakala wa Hifadhi ya Taifa ya Chakula (NFRA) na Deni la Serikali la Sh.166, 447,544,945.82

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya CAG kuhusu ukaguzi wa Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakula (NFRA) kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2020 ilibainisha kuwa, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ilipokea mkopo wa **Dola za kimarekani Milioni 55** kutoka Serikali ya Jamhuri ya Poland kwa ajili ya Ujenzi wa vihenge na maghala ya kuhifadhi nafaka kupitia mkataba uliosainiwa na pande hizo mbili tarehe 28 Septemba, 2015.

Mheshimiwa Spika, Msimamizi wa ujenzi huu kwa niaba ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakula (NFRA). Baadhi ya masharti ya Mkopo huo ni kama ifuatavyo: -

- a) Muda wa kulipa mkopo ni miaka thelathini (30);
- b) Riba ya mkopo ni asilimia 0.3;
- c) Muda wa kutolipa mkopo (*Grace Period*) ni miaka tano (5); na
- d) Adhabu ya kuchelewa kulipa mkopo ni asilimia tatu (3).

Mheshimiwa Spika, NFRA inatekeleza mradi huu kupitia wakandarasi wawili kutoka nchini Poland ambao ni Unia SP Z.o.o na Feerum S.A. mkandarasi Feerum S.A anatekeleza mradi huo katika maeneo ya Dodoma, Shinyanga, Makambako, Songea na Mbozi kwa jumla ya thamani ya **Dola za Marekani Milioni 33.14** na mkandarasi Unia SP Z.o.o anatekeleza katika maeneo ya Babati, Sumbawanga na Mpanda kwa jumla ya **Dola za Marekani milioni 20.85**.

Mheshimiwa Spika, Hadi tarehe 31.12.2021 mradi eneo la Babati umekamilika, Mpanda umefikia 95% na Sumbawanga umefikia 90%. Aidha taratibu za kupokea mradi eneo la Babati zinaendelea. Kwa maeneo ya Mpanda na Sumbawanga, mkandarasi atakamilisha ujenzi na kukabidhi maeneo ifikapo tarehe 31 Machi 2022.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa mkandarasi Feerum SA kwa ujumla mradi umefikia asilimia 73 ya utekelezaji. Hata hivyo mkandarasi huyu amesimama utekelezaji wa mradi toka Desemba 1, 2020. Hii ilitokana na kukataliwa ombi alilowasilisha mwezi Septemba, 2020 la kutaka kuongezewa fedha kiasi cha **Dola za Marekani milioni 12.1**, kupewa fedha za zuio (*retention money*), kuongezewa muda wa utekelezaji kwa miezi 12, na kulipwa asilimia 50 ya fedha za nyongeza kabla ya kuendelea na utekelezaji wa mradi.

Mheshimiwa Spika, Baada ya NFRA kutokubaliana na madai ya mkandarasi kwa kuwa yanakiuka mkataba, mkandarasi

aliambia kuandika barua ya kuvunja mkataba tarehe 1 Desemba 2020. Wakala ulimjibu kupitia Meneja wa Mradi (TBA) kuwa jambo hilo halikubaliki kwa kuwa limefanywa kinyume na taratibu za mkataba, na hivyo kumtaka mkandarasi aendelee na utekelezaji wa mkataba.

Mheshimiwa Spika, Kutokubaliana huko kwa pande mbili ndio kulikosababisha kuwepo kwa mgogoro uliopo sasa. Ni muhimu suala hili likafanyiwa kazi ili Serikali ipate thamani halisi ya fedha za umma zilizotumika katika mradi husika.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya pili katika NFRA inahusu deni la Serikali kupitia Ofisi ya Waziri Mkuu ambalo linatokana na mgao wa mahindi ya njaa kwa kipindi cha mwaka 2007/2008 hadi tarehe 30 Juni, 2015. Deni hilo limefikia kiasi cha **Sh. 166,447,544,945.82** kutokulipwa kwa deni hili kunaharibu mizania ya hesabu za NFRA na pia kunapunguza ufanisi wa Wakala katika kutekeleza majukumu yake.

2.2.16 Ukaguzi wa Bohari ya Madawa Tanzania (MSD)

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya CAG katika ukaguzi wa Bohari ya Madawa Tanzania (MSD) kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2020 umebainisha kuwa hali ya upatikanaji wa bidhaa za afya umeendelea kuimarika kutokana na mapokezi ya fedha ya manunuzi ya bidhaa za afya iliyotolewa na Serikali.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo CAG amefafanua uwepo wa changamoto mbalimbali ambazo zinachangia kupunguza ufanisi wa MSD. Changamoto hizo ni kama ifuatavyo: -

- a) Deni ambalo Serikali inadaiwa na MSD kiasi cha **Sh. Bilioni 281;**

- b) Changamoto za utekelezaji wa Sheria ya Manunuzi ya Umma katika uagizaji wa dawa na vifaa tiba ambapo MSD inatumia mlolongo mrefu kuagiza dawa;
- c) Kodi kwa malighafi zinazotumika kutengeneza dawa;
- d) Kodi kwa baadhi ya vifaa tiba vinavyohusika kutolea huduma muhimu kama kusafisha damu; na
- e) Utegemezi wa manunuzi ya dawa nje ya nchi kwa zaidi ya asilimia tisini (90).

Mheshimiwa Spika, Hoja hizo ni muhimu zikafanyiwa kazi ili kuboresha matumizi ya fedha za umma yanayoelekezwa katika MSD.

2.2.17 Kutokuwepo na Maelezo ya Kutosha Katika Hesabu za Fungu 56 – TAMISEMI Kuhusu Fedha Kiasi cha Sh. 2,066,018,559.95

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi wa hesabu zilizokaguliwa za Fungu – 56 Ofisi ya Rais TAMISEMI kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2020, Kamati ilibaini kiasi cha **Sh. 2,066,018,559.95** ambacho ni "*cash and cash equivalents*" ambacho hakikujumlishwa katika "*cash flow statement*" ya mwaka wa fedha 2018/2019.

Mheshimiwa Spika, Mnamo tarehe 10 Februari, 2022, Kamati ilimuagiza Afisa Masuuli – TAMISEMI kuwasilisha maelezo ya kina ya tofauti iliyoonekana katika vitabu vya Wizara. Kupitia barua ya Katibu Mkuu – TAMISEMI ya tarehe 10 Februari, 2020 kwenda kwa Katibu wa Bunge yenye Kumb. Na. CE.69/239/01/12, Afisa Masuuli aliwasilisha maelezo kuhusu tofauti hiyo.

Mheshimiwa Spika, Maelezo ya Afisa Masuuli yalifafanua kuwa kiasi cha **Sh. 2,066,018,559.95** kutoonekana katika

"*cash flow statement*" kilitokana na ukokotozi wa fomula kutovuta kiasi kilichopaswa kwa usahihi. Maelezo yake yaliendelea kufafanua kuwa badala ya fomula kuvuta kiasi sahihi cha **Sh. 44,963,929,249.94** fomula ilivuta kiasi cha **Sh. 42,897,910,689.99** na kusababisha tofauti ya **Sh. 2,066,018,559.95**.

Mheshimiwa Spika, Maelezo ya Afisa Masuuli yaliendelea kufafanua kuwa kwa mwaka wa fedha 2019/2020 kiasi cha **Sh. 2,066,018,559.95** kilihamishwa kwenda Mfuko Mkuu wa Serikali (*Cash surrendered to PMG*) kwa kuwa ni fedha ambazo hazikutumika hadi tarehe 30 Juni, 2020.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na maelezo ya ufafanuzi wa Wizara, Kamati ilikuwa na hoja kadhaa ambazo bado zinahitaji majibu ya Wizara. Hoja hizo ni pamoja na hesabu za Fungu – 56 kufungwa na kuonekana zimekuwa sawa wakati tofauti hiyo haikuwa imefanyiwa marekebisho (*Adjustments*). Aidha, maelezo yaliyowasilishwa na Afisa Masuuli hayakuwa yamefanyiwa uhakiki na CAG kama Kifungu cha 16 cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Juni, 2020 kinavyoelekeza.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia uchambuzi wa Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu ukaguzi wa Hesabu za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2020, Kamati ina maoni na mapendekezo kama ifuatavyo: -

3.2 Maoni

Mheshimiwa Spika, Maoni ya Kamati yanazingatia jukumu la Bunge kuwa chombo mahsusi cha usimamizi wa matumizi ya fedha za umma. Kwa mantiki hiyo, Kamati ina maoni yafuatayo: -

Mheshimiwa Spika, Kamati ina maoni ya jumla kuwa bado kuna changamoto kwa baadhi ya taasisi za umma katika kuzingatia ipasavyo sheria zinazosimamia matumizi ya fedha umma. Kutokana na suala hilo, Kamati inasisitiza umuhimu wa Serikali kufanyia kazi kwa wakati mapendekezo na ushauri katika hoja za ukaguzi zinazokuwa zimeibuliwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) na maazimio yanayotolewa na Bunge katika kuongeza uwajibikaji katika rasilimali za umma.

Mheshimiwa Spika, Sambamba na hilo, Kamati ina maoni kwamba ni vema Serikali iwe inachukua hatua za kisheria na kinidhamu kwa wakati kwa wahusika wanaokuwa wamethibitika kuhusika kwa namna moja au nyingine katika ubadhirifu wa fedha za umma. Mwisho ni vema watumishi wa umma wakaendelea kujengewa uwezo katika utekelezaji wa

majukumu yao kwa mujibu wa sheria na miongozo inayosimamia matumizi ya fedha za umma.

3.3 Mapendekezo

Mheshimiwa Spika, Mapendekezo ya Kamati yametolewa kwa kuzingatia ukubwa wa athari ya hoja inayohusika, matokeo yenye kuambatana na hoja husika, uwezekano wa hoja kujirudia na hatua zinazotakiwa kuchukuliwa kushughulikia hoja husika. Mapendekezo ya Kamati ni yale yanayolenga hoja zenye athari ya juu na hivyo kuhitaji utekelezaji wa haraka ili kuondoa matumizi yasiofaa ya fedha za umma katika Taasisi za Serikali.

3.3.1 Kuhusu Ufanisi wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA)

KWA KUWA, Kamati imefafanua kuhusu changamoto mbalimbali katika Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) ikiwa ni pamoja na uwepo wa rufaa nyingi za kodi ambazo hazijaamuliwa, dosari katika usimamizi wa ushuru wa forodha na mapungufu kadhaa ya mifumo ya ukusanyaji kodi;

NA KWA KUWA, Changamoto hizo zimesababisha kutofikiwa kwa malengo ya makusanyo ya kodi kwa mwaka 2019/2020 kama yalivyofafanuliwa katika mwenendo wa ukusanyaji wa kodi katika chati Na. 2.1 na 2.2 zilizopo sehemu ya pili ya taarifa hii;

KWA HIYO BASI, Ili kuongeza ufanisi wa makusanyo ya kodi, Bunge linapendekeza kwamba: -

- a) Serikali iboreshe shughuli za vyombo vinavyohusika na kushughulikia rufaa za kodi (TRAT²¹ na TRAB²²) kwa

²¹ Tanzania Revenue Appeal Tribunal (TRAT).

kuvipa rasilimali za kutosha kwa maana ya fedha na watu ili vitekeleze majukumu yake kwa ufanisi na kumaliza mashauri ya kodi kwa wakati;

- b) TRA iimarisha mfumo wa ukadiriaji kodi kwenye mafuta yanayoingizwa hapa nchini kwa kuhakikisha nyaraka zote za mizigo zinapitiwa kwa kina na kodi stahiki zinalipwa. Aidha, TRA wahakikishe kodi ya kiasi cha **Sh. 136,376,033,167** inakusanywa pamoja na adhabu na riba inayotokana na kuchelewa kulipa kodi husika kwenye bidhaa za mafuta;
- c) TRA ihakikishe Sheria ya Ushuru wa Forodha ya Afrika Mashariki ya Mwaka 2009 na Kanuni zake za Mwaka 2010 zinazingatiwa ipasavyo na waagizaji wote wa mizigo; na
- d) TRA iboreshe mifumo yake ya CIMIS na ITAX kwa kuhakikisha mapungufu yaliyoibuliwa na CAG yanafanyiwa kazi ili kuongeza ufanisi katika ukusanyaji wa kodi.

3.3.2 Hasara iliyotokana na Manunuzi na Usimikaji wa Mfumo wa ERP Katika Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari (TPA)

KWA KUWA, Kamati imebainisha changamoto ya kutokamilika kwa wakati mchakato wa usimikaji mifumo muhimu ya usimamizi na uendeshaji wa shughuli za TPA;

NA KWA KUWA, Kutokamilika mwa mifumo hiyo, hususan mfumo wa ERP kumeisababishia Serikali hasara ya takribani **Sh. 3,236,913,884.57** na **Dola za Kimarekani**

²² Tanzania Revenue Appeal Board (TRAB).

2,306,839.8 zilizochambuliwa katika jedwali Na. 2.1 katika sehemu ya pili ya taarifa hii;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza kwamba: -

- a) Serikali ichukue hatua za kisheria kwa Kampuni zote ambazo zimehusika kuisababishia TPA hasara kama zilivyobainishwa kwa kina katika taarifa ya ukaguzi maalumu wa kiuchunguzi wa mfumo wa ERP uliofanywa na CAG;
- b) Watumishi wote wa TPA waliotajwa kushiriki mchakato wa manunuzi na usimikaji wa mfumo wa ERP wachukuliwe hatua kwa kuzingatia matokeo ya kiuchunguzi na uhusika wa kila mmoja katika mchakato huo; na
- c) Serikali itumie taasisi ya umma ya Wakala wa Serikali Mtandao (*E – Government*) kusimamia na kuratibu shughuli zinazoendelea za uwekaji mifumo ya TPA. Jambo hili litasaidia kuongeza uwajibikaji na kupunguza gharama ambazo Serikali imekwishaingia hadi sasa.

3.3.3 Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL)

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imebainisha changamoto za mtaji, madeni na dosari za kimkataba kati ya ATCL na TGFA;

NA KWA KUWA, Changamoto hizo zimesababisha ATCL kuendelea kupata hasara, kuwa na mtaji hasi na kutofikia malengo yake kwa mujibu wa mpango mkakati wa kampuni;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza kwamba; Serikali ikamilishe mchakato wa majadiliano kuhusu madeni ya ATCL na mapitio ya kina ya mikataba iliyopo kati ya ATCL na TGFA ili kuhakikisha dosari zinazosababisha hasara kwa ATCL zinaondolewa. Suala hili likamilike ndani ya mwaka huu wa fedha kama Serikali ilivyoitaarifu Kamati.

3.3.4 Kuhusu Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

KWA KUWA, Uchambuzi wa Kamati umebainisha changamoto ya mtaji katika Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO), hasa kutokana na changamoto kama uwepo wa madeni makubwa ambayo Shirika linadai, changamoto za kimkataba kama ule wa ujenzi wa bomba la Songas na uchakavu wa njia za usafirishaji na usambazaji wa umeme;

NA KWA KUWA, Kutokuwepo kwa mtaji wa kutosha kumesababisha changamoto ya kiufanisi kwa TANESCO katika kuzalisha, kusafirisha na kusambaza umeme hapa nchini hali inayosababisha kutofikiwa ipasavyo kwa malengo mapana ya Taifa kiuchumi;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza kwamba: -

- a) Serikali ichambue kwa kina na kuhakiki madeni yote ambayo TANESCO inadaiwa ikiwa ni pamoja na deni la "*capacity charge*" ya SONGAS kiasi cha **Sh. Bilioni 493.5** ili kuangalia uwezekano wa kubadilisha madeni hayo kuwa mtaji (*Equity*) hali itakayosaidia kusafisha mizania ya vitabu vya hesabu za TANESCO;
- b) Shirika lihakikishe shughuli za manunuzi na usimamizi wa mikataba zinafanyika kwa kuzingatia sheria ili kuepusha ongezeko la gharama za uendeshaaji; na
- c) Mifumo ya udhibiti wa mapato iimarishwe sambamba na mifumo ya ICT pamoja na maboresho ya kina katika miundombinu ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme ili kupunguza upotevu wa mapato ya Shirika.

3.3.5 Hali ya Mtaji na Ongezeko la Mikopo Chechefu (NPL) Katika Benki ya Biashara Tanzania (TCB) Baada ya Kuunganishwa na Benki ya TIB Biashara

KWA KUWA, Uchambuzi wa Taarifa ya CAG kuhusu ukaguzi wa Benki ya TCB umebaini changamoto za mtaji na limbikizo la madeni zinazotokana na kuunganishwa kwa TCB na iliyokuwa TIB Biashara;

NA KWA KUWA, Changamoto hizo zinaathiri ufanisi wa Benki kufikia malengo yake na malengo mapana ya Serikali katika kukuza uchumi;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza yafuatayo: -

- a) Serikali ikamilishe ahadi yake ya kuongeza mtaji wa TCB kupitia utoaji wa hati fungani isiyo taslim (*Non cash bond*) ya **Sh. Bilioni 130** kabla ya kukamilika kwa mwaka wa fedha 2022;
- b) Serikali kupitia kwa vyombo vyake ihakikishe madeni ya TCB na yaliyorithiwa kutoka TIB Biashara yanakusanywa; na
- c) Serikali ikamilishe mchakato wa uunganishaji wa TCB ili Watumishi watekeleze majukumu yao kwa kuzingatia sheria. Aidha, Serikali iangalie uwezekano wa kuwapangia majukumu watumishi katika ngazi ya Menejimenti waliotoka TIB Biashara.

3.3.6 Kuhusu Taarifa ya Ukaguzi wa Ufanisi wa Utekelezaji wa Mradi wa Uzalishaji Sukari Mbigiri

KWA KUWA, Taarifa ya Ukaguzi wa Ufanisi wa mradi wa uzalishaji sukari katika shamba la Mbigiri umebainisha dosari kadhaa ikiwamo usimamizi mbaya wa shamba na kutosimikwa kwa kiwanda kwa wakati mwafaka;

NA KWA KUWA, Dosari hizo zimesababisha hasara kwa Wabia wa mradi (NSSF na Jeshi la Magereza) na wakulima wadogo wa miwa wa maeneo ya Dakawa;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza kwamba, Serikali itekeleze kwa ukamilifu mapendekezo yote kumi na mbili (12) yaliyotolewa na CAG katika taarifa ya ukaguzi wa ufanisi ili kuhakikisha malengo ya mradi yanafikiwa ipasavyo.

3.3.7 Kuhusu Mifuko ya Hifadhi za Jamii

KWA KUWA, Uchambuzi wa Kamati katika Taarifa ya CAG umebaini uwepo wa madeni ambayo Mifuko ya Hifadhi za Jamii inadai kutoka Serikalini na kwa Taasisi mbalimbali;

NA KWA KUWA, Madeni hayo yanasababisha Mifuko husika kutoweza kutimiza majukumu yake ya kisheria kwa ufanisi na kwa wakati;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza kwamba Serikali iendeele na hatua za kulipa madeni husika kwa kutumia njia mbalimbali kama ilivyoanza katika mfuko wa PSSSF. Hatua hizi za Serikali ziendeele katika mifuko ya NSSF na NHIF.

3.3.8 Kuhusu Tume Ya Madini

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imebainisha kwamba kuna nyaraka za usafirishaji madini za kiasi cha **Sh. 159,323,911,396** ambazo hazikuwa zimewasilishwa kwa wakaguzi kwa uhakiki ili kujiridhisha iwapo mapato stahiki ya Serikali yalikusanywa;

NA KWA KUWA, Kutowasilishwa kwa nyaraka hizo ni kiashiria kuwa kuna uwezekano wa mapato ya Serikali kupotea katika utaratibu wa usafirishaji madini. Aidha, maelezo ya Tume ya Madini kwa Kamati na kwa CAG yaliibua mkanganyiko wa iwapo kuna ufanisi wa kutosha katika utaratibu wa usimamizi na udhibiti wa mapato ya Serikali katika usafirishaji wa madini;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza kwamba, Serikali kupitia Tume ya Madini iwasilishe nyaraka husika kwa CAG kwa uhakiki. Aidha, Serikali iboreshe mfumo wa udhibiti na usimamizi wa shughuli za usafirishaji wa madini ili kuhakikisha mapato stahiki ya Serikali yanakusanywa.

3.3.9 Kuhusu Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA)

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imebainisha kwamba Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa imeshindwa kufikia malengo ya utoaji wa Vitambulisho vya Taifa kutokana na changamoto mbalimbali ikiwamo za kimkataba na usimamizi;

NA KWA KUWA, Kutofikiwa kwa malengo ya utoaji wa Vitambulisho vya Taifa kunaathiri malengo mapana ya Serikali ya utoaji wa Vitambulisho husika na pia ni matumizi yasiyofaa ya fedha za umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza kwamba: -

- a) Serikali ikamilishe majadiliano na mkandarasi na taratibu za manunuzi ili kuwezesha kusainiwa kwa mkataba na upatikanaji wa kadi ghafi zipatazo 13,735,728 kwa kuzingatia idhini iliyotolewa na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali ya kuongeza muda wa mkataba na mkandarasi, tarehe 29.05.2021, na

- b) Serikali ipitie upya muundo wa Menejimenti na Bodi ya Ushauri ya NIDA ili kuweka mfumo thabiti utakaosaidia usimamizi wa utendaji wa NIDA kuwa na tija.

3.3.10 Mtaji Usiotosheleza wa Benki ya TIB Maendeleo

KWA KUWA, Kamati imebainisha hali halisi ya mtaji katika Benki ya TIB Maendeleo;

NA KWA KUWA, Kutokuwepo kwa mtaji wa kutosha kumekiuka sheria ya Benki Kuu inayosimamia taasisi za fedha na pia madhumuni ya kuanzishwa kwa Benki hayafikiwi;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza kwamba: -

- a) Wizara ya Fedha na Mipango ichambue na kuangalia uwezekano wa kuongeza mtaji katika TIB Maendeleo ili kuiwezesha Benki kulipa amana zilizoiva kwa taasisi zilizowekeza na pia kukidhi matakwa ya Kanuni namba 19(2) ya Utoshelevu wa Mtaji wa Benki Kuu ya mwaka 2011; na
- b) Serikali iangalie uwezekano wa kutoa dhamana kwa TIB ili kuhakikisha inapata mikopo ya muda mrefu itakayoiwezesha Benki kufadhili miradi zaidi ya maendeleo. Kwa kutekeleza hilo Benki itapunguza hasara inayolipa kama tozo (*Commitment fees*) ya kushikilia mkopo kwenye Benki ya BADEA.

3.3.11 Riba ya Shilingi Bilioni Mbili (2) Kila Mwaka Kutokana na Kutolipwa kwa Madeni ya Wakandarasi Katika Fungu 98 Sekta ya Ujenzi

KWA KUWA, Uchambuzi wa Kamati katika Taarifa ya CAG ulibaini kuwa Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano (Sekta

ya Ujenzi – Fungu 98) inadaiwa kiasi cha **Sh. 31,381,149,525** na riba ya **Sh. Bilioni 2** kila mwaka kutokana na kuchelewesha malipo ya mkandarasi;

NA KWA KUWA, Kutolipwa kwa deni hilo na riba inayotozwa kunaipa mzigo Serikali wa kutumia fedha **Sh. Bilioni 2** kila mwaka ambazo zingetumika katika maeneo mengine;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ihakiki na kulipa deni husika ili kuepuka riba inayotozwa kila mwaka ambayo ni hasara kwa Serikali.

3.3.12 Kuhusu Ujenzi wa Vihenge Katika NFRA na Deni la Serikali la Sh.166,447,544,945.82

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imebainisha kuwa tangu tarehe 01 Disemba, 2020 mkandarasi Feerum SA amesimama ujenzi wa vihenge katika maeneo ya Dodoma, Shinyanga, Makambako, Songea na Mbozi na pia NFRA inaidai Serikali kiasi cha Sh. 166,447,544,945.82 kilichotolewa kwa mgao wa mahindi wakati wa njaa;

NA KWA KUWA, Kusimama kwa mradi ambao umefikia asilimia 73 ya utekelezaji kutaongeza gharama kwa Serikali na kutofikiwa thamani ya fedha ambayo Serikali ilichukua mkopo. Aidha, kutokulipwa kwa deni ambalo NFRA wanaidai Serikali kunapunguza ufanisi wa NFRA;

KWAHIYO BASI, Bunge linapendekeza kwa Serikali kutekeleza yafuatayo:-

- a) Serikali ichukue hatua stahiki ili kukamilisha mradi wa ujenzi wa vihenge uliosimama tangu mwaka 2020 ili thamani halisi ya fedha za umma ipatikane. Aidha, Serikali ifanye tathmini na kupitia upya masharti ya

makubaliano ya mkopo uliochukuliwa kutoka nchini Poland kwa ajili ya ujenzi wa vihenge ili kuondoa masharti hasi yaliyopo katika mkopo huo; na

- b) Serikali kupitia Ofisi ya Waziri Mkuu Kitengo cha Maafa, walipe deni la NFRA ili wakala uweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

3.3.13 Uwajibikaji Katika Mabonde ya Maji

KWA KUWA, Kumekuwepo na changamoto za kutokamilika muundo na kutoundwa kwa Bodi katika Mabonde ya Maji ikiwamo Bonde la Wami Ruvu;

NA KWA KUWA, Changamoto hizo zinaathiri masuala ya uwajibikaji na usimamizi wa fedha za umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linaishauri Serikali kukamilisha muundo wa Bodi zote za maji hapa nchini na kuhakikisha kunakuwepo watumishi wa kutosha wenye taaluma za uhasibu ili kuhakikisha uwajibikaji katika fedha za umma.

3.3.14 Madeni Ambayo Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC) Linadai kwa TANESCO, SONGAS, Ndovu na PAET Sh. Bilioni 429

KWA KUWA, Kupitia taarifa ya ukaguzi ya CAG, Kamati imebainisha uwepo wa deni la takribani **Sh. Bilioni 429** ambalo TPDC inadai kutoka kwa TANESCO, SONGAS, PAET na Ndovu;

NA KWA KUWA, Kutokulipwa kwa deni hilo kunaathiri ufanisi wa TPDC katika kutimiza majukumu yake;

KWA HIYO BASI, Bunge linapendekeza kwamba, Serikali ifanye mapitio ya madeni ambayo TPDC inadai kwa Taasisi mbalimbali ikiwamo TANESCO, SONGAS, PAET na Ndovu ili

kuangalia utaratibu bora wa kuondoa madeni hayo. Aidha, TPDC iongezewe uwezo wa kirasilimali ili kutekeleza miradi ya gesi ambayo ni muhimu kwa uchumi na mazingira.

3.3.15 Masuala ya Ujumla katika Kaguzi za Hesabu za Sekretarieti za Mikoa (*Regional Secretariats*)

KWA KUWA, Kupitia taarifa ya ukaguzi ya CAG, Kamati imebainisha changamoto kadhaa katika Sekretarieti za Mikoa;

NA KWA KUWA, Changamoto hizo zinaweza kuwa na athari katika uwajibikaji na usimamizi wa fedha za umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba; Sekretarieti za Mikoa ziwezeshe kuwa na watumishi wa kutosha na wenye sifa katika maeneo ya manunuzi, uhasibu na sheria. Hii itasaidia kuongeza hali ya uwajibikaji na uzingatiaji wa sheria katika masuala ya fedha, manunuzi na mikataba katika Sekretarieti za Mikoa.

3.3.16 Kuhusu Bohari ya Madawa Tanzania (MSD)

KWA KUWA, Taarifa ya ukaguzi ya CAG, imefafanua kwa kina changamoto zilizopo katika Bohari ya Madawa Tanzania (MSD) ikiwa ni pamoja na deni ambalo Serikali inadaiwa, changamoto za utekelezaji wa Sheria ya Manunuzi ya Umma, kukosekana kwa viwanda vya kuzalisha dawa hapa nchini na uwepo wa kodi katika dawa na vifaa tiba;

NA KWA KUWA, Changamoto hizo kwa ujumla wake zinaongeza gharama kwa Serikali kupitia MSD katika kutoa huduma kwa wananchi;

KWA HIYO BASI, Bunge inapendekeza yafuatayo: -

- a) Serikali ikamilishe ulipaji wa deni ambalo inadaiwa na MSD na kuhakikisha inatoa fedha kwa Bohari kwa kuzingatia bajeti iliyopitishwa na Bunge;
- b) Serikali iangalie uwezekano wa kufanya mapitio ya Sheria ya Manunuzi ya Umma ili kutoa fursa kwa MSD kuagiza na kununua dawa kwa haraka kwa kuzingatia mahitaji ya wakati husika
- c) Serikali ipitie upya Sheria za kodi katika eneo la dawa na vifaa tiba ili kupunguza mzigo wa gharama kwa Serikali na MSD unaotokana na kodi husika;
- d) Serikali iweke jitihada katika uwekezaji wa ujenzi wa viwanda vya dawa hapa nchini ili kupunguza fedha za umma zinazoenda nje ya nchi kwa ajili ya ununuzi wa dawa na vifaa tiba.

3.3.17 Kuhusu Fungu – 56 OR TAMISEMI

KWA KUWA, Kupitia taarifa ya ukaguzi ya CAG, Kamati imebainisha dosari katika hesabu za Fungu – 56 TAMISEMI ambapo kiasi cha Sh. **2,066,018,559.95** cha “cash and cash equivalents” hakikuonekana kwenye taarifa ya mtiririko wa fedha (*Cash flow statement*);

NA KWA KUWA, Kutoonekana kwa taarifa hizo kunaenda kinyume na matakwa ya Kanuni za Kimataifa za Uandaaji wa Taarifa za Hesabu katika Sekta ya Umma (IPSAS)²³;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba CAG afanye uhakiki wa kina wa hesabu za Fungu 56 - TAMISEMI ili kubaini hali halisi ya hoja husika na kuliarifu Bunge ipasavyo.

²³ International Public Sector Accounting Standards (IPSAS).

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukurani

Mheshimiwa Spika, Napenda kutumia fursa hii kukushukuru wewe binafsi kwa uongozi wako makini na kwa kuchaguliwa kuwa Spika wa Bunge letu. Uongozi wako umeiwezesha Kamati yangu kutekeleza majukumu yake bila vikwazo kwa kutoa maelekezo na miongozo thabiti kwa Kamati.

Mheshimiwa Spika, Nawashukuru wajumbe wote wa Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali kwa kutekeleza majukumu ya Kamati hii kwa ufanisi na weledi mkubwa.

Mheshimiwa Spika, Naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo: -

- 1) Mhe. Naghenjwa Livingstone Kaboyoka, Mb-**Mwenyekiti**
- 2) Mhe. Japheti Ngailonga Hasunga, Mb – **M/ Mwenyekiti**
- 3) Mhe. Dr. Hamisi Andrea Kigwangalla, Mb
- 4) Mhe. Eng. Isack Aloyce Kamwele, Mb
- 5) Mhe. Simon Songe Lusengekile, Mb
- 6) Mhe. Anton Albert Mwantona, Mb
- 7) Mhe. Kiswaga Boniventura Destery, Mb
- 8) Mhe. Juma Othman Hija, Mb
- 9) Mhe. Idarus Faina Ravia, Mb
- 10) Mhe. Deus Clement Sangu, Mb
- 11) Mhe. Francis Kumba Ndulane, Mb

- 12) Mhe. Maulid Saleh Ali, Mb
- 13) Mhe. Aida Joseph Khenani, Mb
- 14) Mhe. Aysharose Ndogoli Matembe, Mb
- 15) Mhe. Anatropia Lwehikila Theonest, Mb
- 16) Mhe. Maimuna Ahmad Pathan, Mb
- 17) Mhe. Aleksia Asia Kamguna, Mb
- 18) Mhe. Jakcline Kainja Andrea, Mb
- 19) Mhe. Daudi Protas Venant, Mb
- 20) Mhe. Zubeida Khamis Shaibu, Mb
- 21) Mhe. Florent Laurent Kyombo, Mb
- 22) Mhe. Bakar Mohamed Bakar, Mb
- 23) Mhe. Geoffrey Idelphonc Mwambe, Mb
- 24) Mhe. Emmanuel Lekishon Shangai, Mb

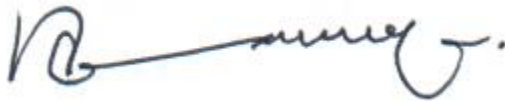
Mheshimiwa Spika, Napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Bi. Nenelwa Mwihambi, *ndc* kwa ushauri wake kwa Kamati. Natoa shukurani kwa Idara ya Kamati za Bunge kwa kuratibu shughuli za Kamati kupitia kwa Mkurugenzi wa Idara Ndugu Athuman Hussein, *ndc* Mkurugenzi Msaidizi Ndugu Michael Chikokoto, Kaimu Mkurugenzi Msaidizi Ndugu Mswige Dickson Bisile, Makatibu wa Kamati Ndugu Erick Sostenes Maseke na Ndugu Amina Salum Namtema.

Mheshimiwa Spika, Mwisho japo sio kwa umuhimu, Kamati inatambua na kuthamini ushirikiano mkubwa ilioupata kutoka Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi (NAOT) na kwa namna ya kipekee kwa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG), Ndugu Charles Kichere. Aidha naishukuru Wizara ya Fedha na Mipango kupitia kwa Mhasibu Mkuu wa Serikali (AcGen), Msajili wa Hazina (TR), Kamishina wa Bajeti (CB) na Idara ya Usimamizi wa Mali za

Serikali (DGAM) na Maafisa wao wote kwa ushirikiano waliotoa katika kuratibu shughuli za Kamati.

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, Nawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza. Naomba kutoa Hoja.



Naghenjwa Livingstone Kaboyoka, Mb

**MWENYEKITI
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
HESABU ZA SERIKALI (PAC)**

17 Februari, 2022

KIAMBATISHO NA. 1

Mwaka	Kesi	Mahakama ya Rufani		TRAT		TAX REVENUE APPEALS BOARD (TRAB)		TOTAL	
		TZS	USD	TZS	USD	TZS	USD	TZS	USD
2015	5	-	-	-	-	10,728,742,441	-	10,728,742,441	-
2016	18	-	-	-	-	1,375,862,464,804	-	1,375,862,464,804	
2017	77	-	-	-	-	350,050,964,300,164	2,486,082	350,050,964,300,164	2,486,082
2018	197	118,996,637,329	41,250,426	1,188,369,382,160	-	632,297,927,431	-	1,939,663,946,920	41,250,426
2019	474	11,152,775,395	-	1,352,859,285,125	1,450,920	4,597,392,935,079	5,355,122	5,961,404,995,599	6,806,042
2020	326	46,682,806,111	108,886,884	140,079,382,224	22,000,818	556,271,051,852	-	743,033,240,187	130,887,702
TOTAL	1097	176,832,218,835	150,137,310	2,681,308,049,510	23,451,738	357,223,517,421,771	7,841,204	360,081,657,690,115	181,430,2